

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Non-fiction Miroslava Ivanova ve škole i mimo ni

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Vlasta Malá

UČITELSTVÍ ČESKÉHO JAZYKA PRO STŘEDNÍ ŠKOLY

Vedoucí práce: PaedDr. Jiří STANĚK, CSc.

Plzeň 2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, červen 2023

.....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce PaedDr. Jiřímu Staňkovi, CSc za všestrannou pomoc, množství cenných a inspirativních rad, podnětů, doporučení, připomínek a zároveň za velkou trpělivost. Dále bych také chtěla poděkovat paní Mgr. Markétě Pokorové, Ph.D., za pomoc s prvními nápady, myšlenkami.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	5
1 Úvod	1
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	3
2.1 HISTORIE LITERATURY FAKTU A JEJÍ VYMEZENÍ	3
2.2 METODY LITERATURY FAKTU	7
2.2.1 ORÁLNÍ HISTORIE	7
2.2.2 Metoda Miroslava Ivanova.....	8
2.3 FORMY.....	8
2.3.1 INTERVIEW A ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH	8
2. 4 DVĚ STOLETÍ LITERATURY FAKTU	9
2.4.1 20. STOLETÍ.....	9
2.4.2 ČESKÉ 21. STOLETÍ.....	12
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	15
3.1 ATENTÁT A ODBORNÁ LITERATURA.....	15
3.1.1 SELHÁNÍ GABČÍKOVA SAMOPALU	16
3.1.2 UDÁLOSTI MEZI 27. KVĚTNEM A 18. ČERVNEM.....	17
3.2 PŘÍBĚH TOHO, JAK MIROSLAV IVANOVA PSAL KNIHU S POZDĚJŠÍM NÁZVEM ATENTÁT NA R. HEYDRICHA.....	22
3.2.3 MEMORANDUM	24
3.2.4 ANTIMEMORANDUM	28
3.3 MEDAILONEK AUTORA.....	29
4 APLIKOVANÁ ČÁST	35
4.1 LITERATURA FAKTU VE ŠKOLE	35
4.1.1 MÉDIA VE VÝUCE.....	35
4.1.2 RVP SOV A PRŮŘEZOVÁ TÉMATA.....	35
4.2 REALIZACE V LITERATUŘE FAKTU	36
4.3 PRACOVNÍ LISTY S METODIKOU	40
4.3.1 METODIKA PRO PRACOVNÍ LIST NA HODINU ČESKÉHO JAZYKU.....	40
4.3.2 METODIKA PRO PRACOVNÍ LIST NA HODINU DĚJEPISU.....	46
5 ZÁVĚR	50
7 ZDROJE	52
7.1 PUBLIKACE.....	53
7.2 Internetové zdroje:.....	54

SEZNAM ZKRATEK

LF = literatura faktu

UK = Univerzita Karlova

NF = nonfiction-fiction

ÚV SPB = ústřední výbor svazu protifašistických bojovníků

ČOS = československá obec sokolská

NSDAP = národně socialistická německá dělnická strana

OÚ StB = oblastní úřadovna státní bezpečnosti

SOE = special operations executive (oddělení pro zvláštní operace)

RVP SOV = rámcový vzdělávací plán pro střední odborné školství

1 Úvod

Literatura faktu je celosvětovým fenoménem v posledních dvou érách. Minulé století bylo zasaženo dvěma světovými válkami. Totéž platí i pro českou literaturu, která byla ovlivněna i dvěma totalitními režimy. Jak všichni víme, 50. léta 20. století byla ve znamení teroru. Utrpěla tím společnost, ale i literatura. Poté ale přichází zlatá 60. léta, kdy se začíná měnit pohled na historii, tudíž i na atentát spáchaný na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. V těchto letech začínají být vydávány knihy, které byly předtím zakázány. Příkladem jsou detektivní romány. První vlaštovkou bylo dílo Josefa Škvoreckého *Nápady čtenáře detektivek*. Kromě toho však bylo umožněno vydávat také ostatní žánry, které zde dosud neměly své místo. Vychází např. první vydání knihy *Nejen černé uniformy*, jež pojednává o atentátu na Reinharda Heydricha. S prvním vydáním se ale také pojí první ohlasy. Začali se ozývat lidé, kteří nesouhlasili s tvrzeními profesora chemie Ladislava Vaňka. Toto všechno je nastíněno v praktické části.

Toto téma jsem si vybrala z důvodu mého blízkého vztahu k literatuře faktu. Chtěla jsem také propojit předměty, kterým se v rámci studia věnuji, tedy český jazyk a dějepis. Literatura faktu nejčastěji zpracovává historická témata, tudíž jsem chtěla předat žákům jiný pohled na historii, než jak jim je zprostředkován učebnicemi. A knihy Miroslava Ivanova k tomu přímo vybízejí. Jednotlivá témata jsou krásně zpracována i díky monologům jednotlivých účastníků, které jednak dílo obohacují a jednak zobrazují pořádnou dávku lidskosti. Když média informují o nějaké špatné události, vždy mluví v číslech. Když čteme knihy Miroslava Ivanova, dokážeme se přiblížit k jednotlivým lidem prostřednictvím jejich silného příběhu.

Diplomová práce s názvem *Non-fiction Miroslava Ivanova ve škole i mimo ni* je rozdělena do tří částí. Teoretická část uvádí čtenáře do děje. Věnuji se zde nejprve vzniku literatury faktu, dále tomu, jak ji chápou různé národy, neboť každý ji vnímá trochu jinak, a také zde představuji české autory století minulého i současného.

Praktická část je stěžejní pro tuto práci. Zde nejdříve krátce představuji atentát na Reinharda Heydricha, dále se věnuji Memorandu Miroslava Ivanova a Antimemorandu Ladislava Vaňka a nakonec celému příběhu, jak PhDr. Miroslav Ivanov začal psát právě o atentátu.

V poslední části, aplikační, se věnuji využití literatury faktu ve škole. Tvoří ji dva pracovní listy, jeden do hodin českého jazyka a literatury, druhý do hodin dějepisu. Tyto předměty jsou zvoleny záměrně vzhledem k mojí aprobaci.

Tato práce si dává za cíl představit literaturu faktu. Dalším cílem je přiblížit historii žákům jiným způsobem, než jak je tomu v učebnicích či filmech. Žáci mají rádi, když učitel vypráví, a proto mým cílem je právě vyprávění historie pomocí literatury faktu.

Původní záměr byl v této práci zpracovat knihy Miroslava Ivanova, konkrétně *Atentát na Reinharda Heydricha* a *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*. Nakonec jsem se rozhodla psát jen o atentátu na zastupujícího říšského protektora, jelikož jsem na toto téma dohledala velké množství materiálů. K problematice Milady Horákové existuje pouze zlomek informací. Nechtěla jsem, aby z mé práce vyplynulo, že případ s Miladou Horákovou byl méně závažný než okolnosti událostí atentátu na Heydricha. Proto jsem zpracovala pouze publikaci *Atentát na Reinharda Heydricha*.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 HISTORIE LITERATURY FAKTU A JEJÍ VYMEZENÍ

„Literatura faktu má ambice nevymýšlet si vyprávěném, přestože se také chce podobat beletrii, aby se čtenáři dobře četla. Z toho vyplývá, že hlavní rozdělení literatury faktu existuje jen v hlavách autorů a její hranice jsou občas značně neostré.“¹

Lexikon literárních pojmů definuje literaturu faktu takto:

„literární podsystém sestávající se ze souboru textů, v nichž převažuje poznávací funkce nad funkcí estetickou.“²

Pan doktor Ivanov v závěru své jedné knihy říká o svém psaní, že se možná objeví vědci, kteří budou tvrdit, že přístup autora nebyl dostatečně „seriózní“. Po tomto tvrzení píše, že kapitoly z knihy *Historie skoro detektivní* nejsou vědecké studie. Chtěl pouze psát o zajímavých záhadách české literatury od počátku až do své současnosti³.

„Chtěla vzbudit zájem o naši literaturu, chtěla to učinit způsobem poněkud neobvyklým.“⁴

LF je jev stojící na pomezí literatury umělecké a literatury věcné. Každé literární dílo inklinuje k jednomu, nebo druhému směru. Non-fiction literatura pracuje s materiálem dokumentárního charakteru, vědeckých objevů, příběhy současnými i minulými. S těmito podklady pracuje beletristickou metodou. Na druhou stranu při zpracování je na prvním místě složka dokumentární, faktografická, na druhém místě následuje složka beletristická. LF ničí tematickou výstavbu, upřednostňuje kompozici volnou⁵.

Co si pod pojmem literatura faktu vůbec představit? Příznivci popisují literaturu, která vypráví příběh, jenž není smyšlený. Naopak její odpůrci jí vytýkají, že autoři moc popisují, píšou bez špetky fantazie, ale také jistou rozumovost. Autorská oblast toto vymezení chápe z jiného pohledu. Autoři literatury faktu jsou často zařazováni do

¹ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 29.

² PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1. str. 209.

³ IVANOV, Miroslav. *Historie skoro detektivní*. Praha: Mladá fronta, 1961, ISBN 63/VIII-5., 273.

⁴ IVANOV, Miroslav. *Historie skoro detektivní*. Praha: Mladá fronta, 1961, ISBN 63/VIII-5., 273.

⁵ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1. str. 209.

populárně-vědecké literatury, odborné, nebo dokonce vědecké. Najdou se i případy, kdy známý autor literatury faktu je zařazen k paraliterárnímu sci-fi žánru⁶.

Historie literatury faktu sahá až do antického období, neboť řečtí i římské historiografy psali svá díla jako umělecká. V jejich dílech vidíme faktografii i fikci. Tyto dva činitele se od sebe dají jen těžko odlišit. Pokud ale chceme opravdu mluvit o počátcích non-fiction literatury, většinový názor i můj názor je takový, že vzniká až ve 2. polovině 19. století, ve kterém se mění životní styl. Vědecká, technická, ale i komunikační rovina předpokládá rozdílný způsob jak pracovat s informacemi, jak je přijímat, ale také, jak je předávat⁷.

Vznik LF je kladen do souvislosti s tzv. „krizí románu.“⁸ Pojem jako takový se objevuje v Rusku 20. let 20. století. Používají ho ruští formalisté, ale představují si pod tímto termínem něco jiného⁹. Ve 20. letech 20. století existovalo v sovětském Rusku hnutí Levjy front, které bylo založeno na fikci. Zrodilo se z nejasností v některých autorů o literatuře, a právě toto hnutí dalo název literatuře faktu. Levjy front ale nebyl jediným hnutím. Jako další příklad můžeme uvést například hnutí Nová věčnost či Nový žurnalismus¹⁰.

Dle Slovníku klubu českých a slovenských spisovatelů literatury faktu byl prvním významným autorem non-fiction literatury americký lékař Paul de Kruif, jenž je autorem knihy *Bojovníci se smrtí*. Publikace vypráví o lékařích, kteří jsou zároveň hrdinové. Autor nejdříve studoval vědecké články, nakonec se ale také obeznámil s bibliografií. Dle jeho slov:

„Vyzbrojen těmito vědomostmi, jsem je osobně navštívil, aby jsem (sic!) se dopátral intimních podrobností o jejich dobrodružství:“¹¹

⁶ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 30.

⁷ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 31-33.

⁸ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1. str. 209

⁹ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1. str. 209

¹⁰ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 34.

¹¹ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 34.

Jeho díla se vydávala úspěšně ve všech zemích světa i v několika vydáních¹².

Dějepisectví ve 20. století byla věda sebevědomá, ambiciózní. Po roce 1945 se vydefinoval „*model masového čtenáře*“.¹³ V 60. letech literatura plní své funkce – například funkci estetickou či funkci vzdělávací. V tomto období se vytvářela literatura, která je označována jako vědecko-populární. Tato literatura byla teoretiky zařazována do non-fiction literatury¹⁴.

Počátek 70. let byl ve znamení knižního veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem. Ten jako první rozdělil pořadí populárních děl na literaturu fikční a literaturu faktu (non-fiction). U nás se toto rozdělení prosadilo později. Co se ale nezměnilo, bylo ustálení pojmu literatura faktu. Tento pojem si zasloužil své čestné místo mezi ostatními žánry. Probíhaly různé diskuze o vymezení této literatury. Non-fiction literatura je rozdělena dle faktů, kterým se věnuje (historická fakta, odborná fakta, vědecká fakta apod.)¹⁵.

LF není dnes pouze záležitostí knižní, ale dostává se i do mediálních prostředků, jako například do televize či rozhlasu nebo dokonce na divadelní prkna. V menší míře se objevuje na internetu. Dle rešerše, kterou realizoval student Richard Cacák z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v roce 1999, se na internetu nacházelo menší množství internetových adres¹⁶. Toto vyhledávání je ale staré 24 let, čísla se mohla změnit.

Non-fiction literatura nemusí znamenat pouze aposteriorní skutečnost ve vztahu k minulosti, ale zvládá se propojit s přítomností, ale i s budoucností. Čtenář dnešní doby hledá v literatuře faktu tři základní prvky – příběh, pocit a potřeba pojmenovat fakt. Historie LF není uzavřená kapitola, stále je co objevovat, a to je výzva pro autory, ale i pro čtenáře samotné¹⁷.

Literatura faktu se výrazně liší od tradiční beletrie, ale i od publicistiky a odborné literatury. Přibližuje se odborné a publicistické literatuře tím, že přináší všeobecné

¹² HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 34.

¹³ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 34-35.

¹⁴ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 35.

¹⁵ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 35-36.

¹⁶ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 37.

¹⁷ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 38.

informace. Do umělecké sféry přechází s tím, že spojuje vědu a umění. V době, kdy probíhaly různé diskuze o neefektivitě literatury byla literatura faktu vnímána jako protipól fiktivní literatury. Odpůrci ji posměšně nazývali „hybrid rozdílných žánrů“, který nedosahuje ani úrovně beletrie, ani poznávací hodnoty odborné literatury¹⁸.

Dnes už sama literatura faktu odpověděla na uvedené výhrady. LF je již začleněna do moderní literatury jako jeden ze samostatných a oblíbených žánrů. Problémy při definování literatury faktu vyplývají z oscilace mezi odbornou a uměleckou literaturou. Často je literatura faktu nesprávně ztotožňována s tzv. umělecko-naučnou či vědecko-populární literaturou, někdy je také označována jako vědecká nebo naučná beletrie¹⁹.

V současnosti literaturu faktu nemůžeme chápat jako opak románové tvorby. Její představitelé totiž také někdy používají fikci (například při práci s vymyšlenými postavami, které shromažďují a komentují fakta), jejíž závěry lze ověřit. Dílo literatury faktu může být pravdivé jako vědecké či umělecké dílo²⁰.

Všichni víme, že dnešní doba je rychlá, ale nevyvratitelným faktem je, že současná doba je v mnohém povrchní. Autor článku (Jozef Leikert²¹) tvrdí, že plytká je i leckterá kniha literatury faktu, která je napsaná jakoby horkou jehlou. Taková kniha je obyčejně povrchní svým tématem, nejednou zpracovává skandál nebo veřejně rozebírané téma. Pro vydavatele je taková kniha velice přitažlivá, jelikož se mu rýsuje možnost vydat knihu s vysokým nákladem. Je škoda, že právě literatura faktu podléhá trendům²².

Díla literatury faktu jsou texty mechanicky spojené, vznikají kombinací vědeckého a uměleckého zpracování faktů. Je to zjevné i z hlediska funkčních stylů: můžeme zde najít styl odborný, publicistický i umělecký²³.

¹⁸ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 22

¹⁹ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 22.

²⁰ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7., str. 22.

²¹ Poznámka autorky: Prof. PhDr. Jozef Leikert, PhD., Litt. D. vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě. Působil jako novinář, vědecký pracovník Slovenské akademie věd. Z literatury faktu vydal například knihy *Testament svedomia* či *A deň se vrátil*.

²² HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 22.

²³ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 23.

Rovněž způsob využití jazykových prostředků je rozličný, protože autor chce působit nejen na rozum, ale i na city. Podle toho, jak zařazuje tematické složky, volí i jazykové prostředky a používá různé stylistické postupy od informačního, vyprávěcího a popisného až ke stylu výkladovému a úvahovému. Podobně využívá bohatou škálu stylistických útvarů²⁴.

2.2 METODY LITERATURY FAKTU

2.2.1 ORÁLNÍ HISTORIE

*„Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky dané události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, či osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.“*²⁵

Tato metoda se vyznačuje několika znaky, které ji diferencují od jiných vědeckých postupů. Na rozdíl od tradičních přístupů (politické, hospodářské, sociální, vojenské dějiny) se orální historie věnuje méně známým oborům jako jsou dějiny každodennosti, poznatky individualit²⁶.

Nestranná, objektivní fakta, se kterými se pracuje například v rozhovorech, by neměla mít hlavní postavení při kladení otázek. Nemělo by být zdůrazňováno například při hodnocení, jestli jsou fakta správná. Toto ale samozřejmě neplatí vždy, jelikož existují výjimky. Ty platí například u nevhodných druhů pramenů, jako je problematika koncentračních, zajateckých táborů apod²⁷.

Orální historie se zajímá o člověka jako o lidskou bytost, kterou sleduje díky zachycení, analýze a interpretaci lidských verbálních i nonverbálních oznámení²⁸.

²⁴ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str.23.

²⁵ VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1. str 11.

²⁶ VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1. str 16.

²⁷ VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1. str 21.

²⁸ VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1. str 21.

Pro práci s touto metodou se předpokládá, že badatelé budou respektovat člověka jako celistvou osobnost²⁹.

Orální historie a její problematika úzce souvisí s pamětí člověka. Bez fungování lidské mysli by bylo velice těžké zrealizovat kterýkoli výzkum a zachovat tato svědectví pro budoucí generace.³⁰ Jacques Le Goff³¹ definuje paměť jako:

„...vlastnictví, které uchovává určité informace, odkazuje tedy k určitému souboru psychických funkcí, díky kterým je člověk schopen obnovovat své minulé pocity nebo informace, které se mu jako minulé jeví...“³².

2.2.2 Metoda Miroslava Ivanova

Tato metoda je popsána v kapitole Čeští autoři literatury faktu 20. století. S podobnou metodou pracuje i Jozef Leikert z Pedagogické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Díky této metodě napsal na dvacet knih. Jeho názor je takový, že metoda orální historie by se měla využívat v případech, kde je nedostatek písemných pramenů, nebo tam, kde jiné metody nedostatečně zachycují historickou událost. Ideální také je, když se souběžně vede klasický výzkum v archivu a výzkum metodou orální historie³³.

2.3 FORMY

2.3.1 INTERVIEW A ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH

Základní rozdíl mezi rozhovorem a životním příběhem je ten, že tazatel má předem připravené otázky, zatímco u životního vyprávění je dotazovaný pouze naveden a motivován vyprávět³⁴.

Rozhovor bývá uveden biografickým úvodem a bývá zakončen otázkou na současnost, či blízkou budoucnost. Obě tyto pasáže dávají oběma účastníkům pocit, že tazatel si nepřišel pouze pro informace k rozhovoru, ale že se o člověka zajímá. Odpovědi dotazovaných jsou podstatně delší než otázky tazatele. Je to logické, neboť otázka má dotazovaného vést k vyprávění o daném tématu. Rozhovor se povětšinou týká jedné

²⁹ VANĚK, Miroslav, Pavel MÜCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1. str. 21.

³⁰ Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022. str. 136

³¹ Poznámka autorky: Jacques Le Goff byl francouzský historik, který je pokládán za jednoho z nejznámějších historiků francouzské školy Annales.

³² Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022, str. 137

³³ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 25.

³⁴ Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022. str. 152-153.

konkrétní historické události, kterou dotazovaný zažil, prožil v určitém postavení. Při rozhovoru badatel (tazatel) více vstupuje do rozhovoru, protože se chce dostat k určitému bodu, chce odpovědi více specifikovat. Při tom samozřejmě respektuje určitá subjektivní stanoviska. Takto pojatý rozhovor badatelé používají tehdy, když jsou omezeni například časem, tématem³⁵.

Životní vyprávění má jednu nespornou výhodu, jak říká Gabriele Rosenthalová³⁶. O určitých událostech existují určité struktury, které se projeví právě díky volnému vyprávění:

„Platí totiž, že čím otevřenější „*volná fáze rozhovoru*“, tím více je zachycena aktéřská perspektiva.“³⁷

Životní příběh může badatel sledovat dvěma způsoby. První způsob je chronologický, kde se tazatel dozvídá o dětství dotazovaného, léta dospívání a dospělosti, kdy se začal rozvíjet v konkrétní oblasti³⁸. Druhý postup je strukturovat svoje životní vyprávění. Zde je hlavním úkolem tazatele přemluvit dotazovaného, že pro výzkum je důležitá komplexnost jeho života³⁹.

2. 4 DVĚ STOLETÍ LITERATURY FAKTU

2.4.1 20. STOLETÍ

Dějiny 20. století, zvláště pak první dvě třetiny, zasáhly svět víc než jakékoli jiné období v dějinách lidstva. Velká válka, po které následovala 2. světová válka, změnily podobu tehdejšího světa (negativně i pozitivně). Literatura vždy reagovala na aktuální dění. Vždy záleželo na reakcích čtenářů. V tomto století také dochází k postupnému prostupování žurnalistiky do literatury. Vyskytla se otázka, proč nezpracovat reálné příběhy, jež se dříve zpracovávaly způsobem, kterým se vytvářely fiktivní příběhy. Reálné příběhy lze objasnit pomocí prostředků, které byly dosud vyhrazeny beletrii. Žurnalista se mění ve spisovatele. Do popředí se dostává investigativní žurnalistika⁴⁰.

Vykrystalizoval nový žánr, jehož otcové jsou Tom Wolfe (žurnalista); Truman Capote a Norman Mailer (prozaici). Capote hovoří o *nefiktivním románu*, Mailer mluví o

³⁵ Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022. str. 152-153.

³⁶ Poznámka autorky: Gabriele Rosenthalová je německá socioložka.

³⁷ Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022. str. 153.

³⁸ Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022. str. 155.

³⁹ Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie, Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, 2022. str. 157.

⁴⁰ JINDRA, Miroslav. Půl století žánru nonfiction-fiction: O proměnách literárního hledání skutečnosti. *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře*. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2016, XXXII(4), 37-41. ISSN 1211-9938. str. 37-38.

stanovení *historie jako román*. V českém prostředí je nejčastěji používán termín *nonfiction-fiction* ⁴¹.

V poslední třetině 20. století se v literatuře za oceánem projevuje žánr nonfiction-fiction. Zrození tohoto žánru vychází z pocitu, že stávajícími způsoby klasické LF už autoři nemohou vystihovat náročnější, složitější podoby neúprosně se měnící moderní doby. Byl tu pokus o využití prostředků, které doposud patřily pouze beletrii – žánrové prostupování. Počin to byl jistě přínosný, jelikož na sdělení už nebylo nahlíženo pouze objektivně, ale tento pohled se rozšířil o subjektivní stránku věci – adresát na sdělení nahlíží více citově, víc vkusně⁴².

2.4.1.1 SVĚTOVÍ AUTOŘI LITERATURY FAKTU 20. STOLETÍ

Mezi kmenové autory světové literatury faktu na prvním místě musím uvést spisovatele Normana Mailera. Jeho román *Nazí a mrtví* je zasazen do období druhé světové války a je brán jako nejzásadnější román o dané době. Po zkušenostech z japonské fronty se přibližuje k literatuře faktu. Za východisko považuje publicistickou kritiku americké reality, popisuje náladu v macCarthyovském období a také mířil k dnešním problémům politického a sociografického zaměření. Ve svých dílech se zabýval problematickými tématy americké civilizace, v knize s názvem *Marilyn* vytvořil psychologický portrét americké herečky Marilyn Monroe. Věnoval se i problematice trestu smrti v díle *Katova píseň*. Tvorba Normana Mailera nutí člověka přemýšlet, například v díle *Oheň na Měsíci* si čtenář klade otázky ohledně technického pokroku a posléze otázky na téma lidské štěstí. Mailerovo dílo dokáže čtenáře nadchnout⁴³.

Evropská literatura faktu se rozvíjela trochu jinak než ta v americkém prostředí. Německá literatura faktu se v 70. letech 20. století zaobírá tematikou průmyslu a společenských problémů, jako je narkomanie aj. Zajímavým autorem německé literatury faktu je Günter Wallraff, který ve svém díle uplatňuje metodu indiskrece a přestrojení. Podobnou metodu volil „zuřivý reportér“ E. E. Kisch v první polovině 20. století, kdy chtěl proniknout do podsvětí pražského i berlínského⁴⁴.

⁴¹ JINDRA, Miroslav. Půl století žánru nonfiction-fiction: O proměnách literárního hledání skutečnosti. *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře*. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2016, XXXII(4), 37-41. ISSN 1211-9938. str. 38.

⁴² JINDRA, Miroslav. Půl století žánru nonfiction-fiction: O proměnách literárního hledání skutečnosti. *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře*. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2016, XXXII(4), 37-41. ISSN 1211-9938. str. 41.

⁴³ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 73-75.

⁴⁴ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 77-78.

Literatura faktu se začíná rozvíjet i v Sovětském svazu, kde ji chápali jinak než všichni ostatní. Rozdíl v sovětské LF spočíval v tom, že byla vnímána jako adekvátní součást krásné literatury, ne jako kombinace reportérství a publicistiky. Tím, že vznikla významná díla, která se začlenila do primárního proudu literatury, se znovuobjevila specifika literatury faktu. V 70. letech minulého století se sovětská literatura faktu přiblížila evropskému chápání LF a vznikla například kniha s názvem *Kniha o blokadě*. Toto dílo je provázáno svědectvími participantů při obléhání Leningradu⁴⁵.

Polská literatura faktu se věnovala tématům, jako je ekologie, historie atp. Mezi polské představitele můžeme zařadit například Ryszarda Kapucińskiego nebo J. Glowińskiego⁴⁶.

2.4.1.2 ČEŠTÍ AUTOŘI LITERATURY FAKTU 20. STOLETÍ

Naše literatura faktu měla velice dobrý základ, jelikož tu byla tradice reportáží od 20. let minulého století. Mezi ty, kteří tuto tradici založili, patřil Bohumír Šmeral, Egon Erwin Kisch, Julius Fučík, Ivan Olbracht, Stanislav Kostka Neumann, Jaroslav Kratochvíl a jiní⁴⁷. Patří sem Olbrachtův deník z vězení (*Dvě psaní a moták*, 1931), dílo Jaroslava Kratochvíla (*Barcelona-Valencie-Madrid*, 1937), všechna díla Egona Erwina Kische. Z minulého století jistě stojí jistě ještě za zmínku tvorba Františka Gela a Dušana Hamšíka⁴⁸.

Česká literatura faktu se mohla chlubit velikou tematickou základnou. Mezi tato témata patřila astronomie, cesty do vesmíru, atomová fyzika, elektrotechnika, počítačové technologie, medicína, přírodní vědy. Samozřejmě nesmí chybět historická problematika, která má největší zastoupení⁴⁹.

Průkopníkem české literatury faktu je nepochybně Miroslav Ivanov. Ivanovova metoda spočívala v tom, že spojoval konkrétní událost, vlastní vyhledávání a nové vědecké východisko. Ve svých dílech fakta systematicky sestavil, objasnil a začlenil do historického kontextu. Tato metoda se nejlépe uplatnila v díle *Kdy umírá vojevůdce* z roku 1983, kde vysvětluje okolnosti úmrtí husitského hejtmana Jana Žižky z Trocnova⁵⁰. Základem jeho přístupu k látce byly konzultace s odborníky, studium pramenů, cesty do archivů a putování

⁴⁵ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 80.

⁴⁶ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 81.

⁴⁷ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 81.

⁴⁸ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 87.

⁴⁹ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 81.

⁵⁰ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 81-82.

po městech spojené se zkoumanými tématy. Pro jeho knihy jsou typické detektivní a kriminalistické postupy⁵¹.

České autory LF přitahovala i tematika špionáže. Té se věnoval Václav Pavel Borovička. V 70. letech od tohoto autora vyšla díla jako například *Atentáty, které měly změnit svět* z roku 1975, *Watergate* z roku 1976. V těchto dvou dílech se věnuje tématům, která byla v té době aktuální⁵².

Oblíbená byla i díla memoárového typu jako například práce z dílny Ilony Borské – *Doktorka z domu Trubačů*, dílo Jan Galandauera a Miroslava Honzíka – *Osudy trůnu habsburského*, kniha Jana Halady – *Metternich a Napoleon*⁵³. Dále také například práce Jaroslava Pacovského – *Historie budovy Národního divadla*, studie od Dušana Uhlíře – *Slunce nad Slavkovem*⁵⁴.

Literatura faktu přispěla k popularizaci mnohých oborů. Jedná se o práce z oborů jako je geologie, kosmonautika a vesmír (Jiří Grygar, Zdeněk Kukul aj.), medicína (Jan Závada), ekologie (Pacovský), zoologie (Veselovský) atp.⁵⁵

Cestování a cestopisná díla patřila také k velice oblíbeným. Nejpopulárnějším autorem je určitě Miroslav Stingl. Díky svým znalostem v zeměpisu a etnografii jsou jeho publikace hezké osvěžení. Mezi jeho díla můžeme zařadit například *Indiáni bez tomahavků* (1962), *Za poklady mayských měst* (1963). Mezi píšící spisovatele patří také Stanislav Bártl, který se účastnil sovětské expedice na Antarktidu⁵⁶.

2.4.2 ČESKÉ 21. STOLETÍ

V roce 2018 napsal Jan Lukavec článek, ve kterém přinesl několik zajímavých tipů na knihy literatury faktu. Jak sám autor článku píše, jde o subjektivní výběr. Pro tuto práci je to souhrn toho nejzajímavějšího, co se v posledních letech napsalo v rámci literatury faktu.

⁵¹ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 25.

⁵² PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 84.

⁵³ Poznámka autorky: Radko Pytlík ve své publikaci uvádí název *Metternich a Napoleon*. Oficiální název zní *Metternich kontra Napoleon*, jak dílo nazval autor Jan Halada. (HALADA, Jan. *Metternich kontra Napoleon*. Praha: Panorama, 1985. Stopy, fakta, svědectví (Panorama).)

⁵⁴ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 85.

⁵⁵ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 85.

⁵⁶ PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987. str. 89.

V českém prostředí postupně vycházejí práce, které jsou společným dílem různorodého kolektivu odborníků. Příkladem může být *Obrazy mysli – Mysl v obrazech* nebo *Ænigma: sto let antroposofického umění*. V roce 2011 byla vydána publikace s názvem *Alchymie a Rudolf II.: hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století*, jejímiž editory jsou I. Purš a V. Karpenko. Nový proud, který získává na oblíbenosti, je interdisciplinarita. Tato tendence se objevuje například v díle Josefa Vojvodíka *Povrch, skrytost, ambivalence: Manýrismus, baroko a (česká) avantgarda*. Autor za tuto knihu obdržel ocenění Magnesia Litera za nejlepší naučnou knihu v roce 2009. Vojvodík využívá svých znalostí z antropologie, fenomenologie, z dějin architektury, filosofie 17. století a toto všechno uplatňuje v moderní literatuře⁵⁷.

Oblíbený trend, o kterém se dozvídáme, jsou dějiny každodennosti. Jde o trend, který popisuje každodenní život obyvatel, jejich zvyky, tradice atp. Příkladem takového díla může být například publikace s názvem *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*, za kterou autoři Jiří Knapík a Martin Franc obdrželi cenu Magnesia Litera v roce 2012 za literaturu faktu⁵⁸.

Do výběru se dostala i kniha o ekonomii od Tomáše Sedláčka s názvem *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi z roku 2009*. Tato publikace již byla přeložena do 21 jazyků⁵⁹.

Cenu Magnesia Litera si odnesl i počín s názvem *Velké dějiny Koruny české*. Na tomto souboru knih se podílela celá řada českých historiků. Dohromady tento celek tvoří mozaiku českých dějin. Jednotlivé díly se zabírají kulturní stránkou, politickou a sociální stránkou. *Velké dějiny Koruny české* mají svého předchůdce, a to *Malé dějiny země Koruny české*⁶⁰.

⁵⁷ LUKAVEC, Jan. *Vrcholy české non-fiction 2007-2017* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/vrcholy-ceske-non-fiction-2007-2017/>

⁵⁸ LUKAVEC, Jan. *Vrcholy české non-fiction 2007-2017* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/vrcholy-ceske-non-fiction-2007-2017/>

⁵⁹ LUKAVEC, Jan. *Vrcholy české non-fiction 2007-2017* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/vrcholy-ceske-non-fiction-2007-2017/>

⁶⁰ LUKAVEC, Jan. *Vrcholy české non-fiction 2007-2017* [online]. [cit. 12.6.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/vrcholy-ceske-non-fiction-2007-2017/>

Jan Lukavec také sepsal článek o tom, jaký je stav současné literatury faktu, a také, jaké výhledy má. V článku také rozebírá průzkum Jiřího Trávnička, který zkoumal popularitu různých žánrů a také, jaké pohlaví více čte literaturu faktu⁶¹.

Dle zmiňovaného průzkumu je nejoblíbenější odpočinková literatura, na místě druhém se nachází literatura faktu, kterou na třetím místě následuje beletrie klasická. Literatura faktu je oblíbená spíše u mužů, klasickou a odpočinkovou literaturu čtou spíše ženy. Se vzrůstajícím věkem a vzděláním je literatura faktu populárnější i mezi ženami⁶².

České vysoké školy se svými nakladatelstvími nyní tvoří část nakladatelů non-fiction literatury. Mezi hlavní nakladatele patří Karolinum, Academia⁶³ a Paseka. Poslední zmiňované nakladatelství se v minulých letech střídá na prvním místě s nakladatelstvím Academia v ocenění Magnesia Litera. Toto nakladatelství (Paseka) se dočkalo pocty, když vydalo velký projekt s názvem Velké dějiny zemí Koruny české⁶⁴.

⁶¹ LUKAVEC, Jan. *Česká scéna non-fiction knih: kondice, slabiny, výhledy* [online]. [cit. 12.6.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-scena-non-fiction-knih-kondice-slabiny-vyhledy/>

⁶² LUKAVEC, Jan. *Česká scéna non-fiction knih: kondice, slabiny, výhledy* [online]. [cit. 12.6.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-scena-non-fiction-knih-kondice-slabiny-vyhledy/>

⁶³ Poznámka autorky: V nakladatelství Academia byla například vydána nejznámější kniha filosofa Spenglera Zánik Západu.

⁶⁴ LUKAVEC, Jan. *Česká scéna non-fiction knih: kondice, slabiny, výhledy* [online]. [cit. 12.6.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-scena-non-fiction-knih-kondice-slabiny-vyhledy/>

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 ATENTÁT A ODBORNÁ LITERATURA

Knih o atentátu na zastupujícího říšského protektora bylo, a troufám si říct, že i bude, napsáno velké množství. V této kapitole uvedu, jak je atentát zpracován v dostupné odborné literatuře. Bude to především kniha *Smrt boha smrti* od J. Andrejse, *Zpověď* K. H. Franka a *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů* od P. Kmocha.

Ráno 27. května probíhalo jako každé jiné ráno. Zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich odjel ze svého letního sídla v Panenských Březanech. Letní sídlo využíval od dubna 1942⁶⁵.

Po desáté hodině vyrazil Heydrich s řidičem Kleinem vstříc ku Praze. Ráno atentátníků proběhlo trochu jinak. Už kolem deváté hodiny ranní čekali na místě, které si sjednali. Pár metrů od místa atentátu. Na předem domluvené místo se přesunuli později, když Valčík ukázal zrcátkem. Kdo by je to ráno pozoroval, asi by se podivil. Ten, co vypadal jako dělník, nechce jet do práce. A ten s pláštěm přes ruku, toho ta jeho poloha musí nudit⁶⁶.

Představme si účastníky atentátu: Valčík stojící nahoře u silnice se zrcátkem. Kubiš připravený s bombou, kdyby selhala Gabčíkova automatická pistole. Gabčík stojící za rohem s pistolí pod pláštěm. Heydrich s řidičem Kleinem v otevřeném Mercedesu jedoucí ku Praze⁶⁷.

Bylo čtvrt na jedenáct a Heydrich stále nikde. Už je napadla i otázka, zda už náhodou Heydrich neprojel. Neprojel⁶⁸.

Snad za minutu Valčík naznačuje zrcátkem, že Heydrich se blíží. Kubiš s Gabčíkem na svůj pokus mají asi 10 vteřin. Posunou se správná místa, na kterém se předem domluvili. Najednou proti nim přijela tramvaj. Tramvaj a auto se mihly v zatáčce. Klein před zatáčkou zpomalil rychlost. Když projížděli zatáčkou, viděl Heydrich před zatáčkou člověka, který si

⁶⁵ FRANK, Karl Hermann. *Zpověď: podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního v Praze na Pankráci*. Vydání první (v nakl. T & M). Praha: Toužimský & Moravec, 2016. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-172-7. str. 189.

⁶⁶ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.191.

⁶⁷ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.192.

⁶⁸ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.192.

na poslední chvíli vzpomněl, že chce přejít. On ale přejít nechtěl, chtěl střílet. Gabčík odhodil plášť a zaměřil na svůj cíl. Na Heydricha⁶⁹.

Gabčík sice stiskl spoušť, ale nevystřelil. V tom se na scéně objevil Kubiš s bombou v ruce. Když bomba dopadla na zadní sedadlo vozu, okamžitě vybuchla. Oba útočníci z místa činu uprchli. Heydrichův řidič Klein se rozběhl za nimi⁷⁰.

Po atentátu byl tvůrce holocaustu odvezen do nemocnice na Bulovce. Lékaři, kteří se ihned po příjezdu o Heydricha starali, byli Češi. Komplexní vyšetření měl ale na starosti primář kliniky německý profesor Dick⁷¹.

Karl Hermann Frank vydal vyhlášku o spáchání atentátu, ve které vypsal odměnu v hodnotě 10 milionů korun. Tato vyhláška se měla opakovat každých 30 minut v rozhlase⁷².

Nakonec, i přes veškerou pomoc lékařů, strůjce konečného řešení české otázky podlehl zraněním způsobené atentátem⁷³.

Po 11 hodině Frank odjel na Bulovku, kde zjistil, že je Heydrich po první operaci. Při odchodu potkal státního prezidenta Háchu a pár protektorátních vládních činitelů⁷⁴.

Odpoledne téhož dne bylo vydáno nařízení o vyhlášení výjimečného stavu. Později se novým zastupujícím říšským protektorem se stal Kurt Daluege⁷⁵.

3.1.1 SELHÁNÍ GABČÍKOVA SAMOPALU

Spekulací existuje mnoho. Jedna z nich tvrdí, že nebylo dostatečně dotažené pouzdro hlavně. Druhá nabízí možnost, že se v samopalu vzpříčilo stéblo sena. Ani jedna se neukázala být pravdivá. Nepravdivost obou teorií vyvrátili odborníci při besedě s názvem *Legendy, mýty a nesmysly heydrichiády v roce 2012*. Podle zprávy protektorátní policie důvodem toho, že Sten gun selhal, je, že se uvnitř pistole vzpříčil náboj⁷⁶.

⁶⁹ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.192-193.

⁷⁰ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.193-201.

⁷¹ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.218-219.

⁷² ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.224.

⁷³ ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997. str.273.

⁷⁴ FRANK, Karl Hermann. *Zpověď: podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního v Praze na Pankráci*. Vydání první (v nakl. T & M). Praha: Toužimský & Moravec, 2016. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-172-7. str. 189.

⁷⁵ FRANK, Karl Hermann. *Zpověď: podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního v Praze na Pankráci*. Vydání první (v nakl. T & M). Praha: Toužimský & Moravec, 2016. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-172-7. str. 191

⁷⁶ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 86-87.

Ale. Eduard Stehlík učinil průzkum, při kterém zkoumal metodické postupy výcviku SOE. Atentát měl proběhnout úplně jinak, než jak se uskutečnil. Nejdříve měla být hozena první bomba, která měla auto zastavit. Hned po té první měla následovat bomba druhá. Ta měla spadnout do vnitřku automobilu. Exploze měla usmrtit nebo kriticky zranit všechny lidi ve voze. Současně s bombovým útokem měla být zahájena palba samopalem. Poté, pokud by osazenstvo v autě bylo stále naživu, měl první atentátník hodit granát. Pokud by i toto posádka přežila, měli oba atentátníci po ruce pistole. V případě selhání plánu měl mít útočník se samopalem u sebe bombu⁷⁷.

Ze všech informací, které se za ta léta nashromáždily, je jasné, že dvě náhradní bomby zůstaly v aktovkách pár metrů od místa útoku⁷⁸. Kriminalista Pannwitz, který prohlížel místo atentátu, sepsal seznam věcí, které byly na místě nalezeny. Uvedl, že se našla taška s dalšími 5 bombami, které byly nachystány k útoku⁷⁹.

3.1.2 UDÁLOSTI MEZI 27. KVĚTNEM A 18. ČERVNEM

Do 60 minut od atentátu byly zataraseny všechny silnice pryč z města. Do 28. května, tedy do dalšího rána, byly pozastaveny i vlaky. V hlavním městě Protektorátu Čechy a Morava byla ten večer uzavřena všechna veřejná místa od divadel až po hospody. Došlo také k vyhlášení výjimečného stavu, který byl rozšířen na celé území Protektorátu Čechy a Morava. Policejní složky, protektorátní i německé, dělaly prohlídky bytů, sledovaly lidi, prohlížely jejich spisy a zadržovaly osoby, které jim byly jakýmkoli způsobem podezřelé⁸⁰.

Probíhaly pátrací akce po atentátnících, ale nepřinesly skoro žádný výsledek. Největší objev byl nalezený větroň. Lidé v této době byli zatýkáni za zcela zanedbatelné nevýznamné komentáře⁸¹. Příkladem je plzeňský železničář Rudolf Šváb, který byl zatčen

⁷⁷ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 89.

⁷⁸ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 89.

⁷⁹ PANNWITZ, Heinz. *Pannwitzova zpráva o atentátu na Heydricha*. Praha: BVD, 2011. ISBN 978-80-87090-48-0. str. 61.

⁸⁰ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 122.

⁸¹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 123.

28. května za následující výrok: „*Našli tu hovno!*“⁸² Následně byl popraven 3. června 1942 za schvalování atentátu. Během června bylo odsouzeno a následně usmrceno 1412 lidí⁸³.

Vraťme se ale nyní do 4. dubna 1942, kdy se parašutista Viliam Gerik z operace ZINC byl přihlásit na pražském gestapu, kde odhalil svoji totožnost, a tím se pro ně stal velice významným. Díky tomu, že se přihlásil sám, na něj nebyly používány brutální metody jako na ostatní, podroben byl však velice účinným psychologickým metodám⁸⁴. Jeho konec je stejný jako u známějšího Karla Čurdy. Paradoxem ale je, že Gerik svým chováním nezapříčinil smrt člověku, přesto byl oběma vyřčen stejný trest – trest smrti. Jejich poprava se konala 29. dubna 1947⁸⁵.

Ale zpět do června 1942. Sedm parašutistů se shromáždilo v kostele v Resslově ulici v Praze. Už den po spáchání atentátu dorazil jako první do úkrytu Jaroslav Švarc. Je pravděpodobné, že krypta nesloužila ke schovávání lidí poprvé. Kostel byl zcela v běžném provozu, konaly se zde všechny církevní obřady, proto je málo věrohodné, že by parašutisté po kostele běžně chodili. V tomto ohledu se skutečnost liší od filmového zpracování⁸⁶.

Zásobování zajišťovali paní Marie Moravcová, Jan Zelenka-Hajský a méně známá rodina Fafkova. Bezprostředně na místě měl parašutisty na starosti kaplan Petřek⁸⁷. Karel Čurda se gestapu dobrovolně vzdal 16. června. O úkrytu v kostele neměl tušení, vyšetřovatelům ale vyzradil všechny byty podporovatelů v Praze, Plzni, Pardubicích, u Tábora či v Lázních Bělohrad. V noci na 17. června gestapo provedlo zátah na všechny osoby, na které dostali tip⁸⁸.

⁸² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 123.

⁸³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 123.

⁸⁴ STEHLÍK, Eduard. *Naši (anti)hrdinové očima Eduarda Stehlíka: Viliam Gerik* [online]. [cit. 2023-06-19]. Dostupný na WWW: <https://www.konzervativninoviny.cz/nasi-antihrdinove-ocima-eduarda-stehlika-viliam-gerik/?cn-reloaded=1>

⁸⁵ STEHLÍK, Eduard. *Naši (anti)hrdinové očima Eduarda Stehlíka: Viliam Gerik* [online]. [cit. 2023-06-19]. Dostupný na WWW: <https://www.konzervativninoviny.cz/nasi-antihrdinove-ocima-eduarda-stehlika-viliam-gerik/?cn-reloaded=1>

⁸⁶ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 136.

⁸⁷ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 136.

⁸⁸ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 136.

Jediný, kdo věděl o úkrytu v kostele, byl syn paní Moravcové At'a Moravec. Ve filmu a v literatuře se traduje uříznutá hlava paní Moravcové, která mu byla ukázána při výslechu. S největší pravděpodobností se ale jedná o výmysl, který dle Bertona jako první použil profesor Ladislav Vaněk. Dle něj měla hlava dokonce plavat v akváriu, jak tvrdí ve svém *Atentátu Pannwitz*⁸⁹. Ten ve svých pamětech píše, že příslušníci gestapa ukázali At'ovi „pouze“ mrtvé tělo jeho matky, a to ho nakonec zlomilo. Tato slova potvrzuje i závěrečná zpráva z vyšetřování⁹⁰.

Se zátahem nikdo nepočítal. Věděli, že případnému útoku v takovéto podobě nemohli odolat. Pokud by o něm dopředu věděli, určitě by na místě nesetřvali⁹¹.

Ve čtvrtek krátce po čtvrté hodině ranní začal nájezd vozidel gestapa a také se u kostela začali scházet příslušníci Waffen-SS. Velitelem úředníků z gestapa byl Pannwitz osobně. Dále se tam objevili také Hans-Ulrich Geschke a Horst Böhme, později přijel i Karl Hermann Frank⁹².

Hned po započetí útoku byl prohledán byt kaplana, jehož následně zadrželi. Dále byly prohledány kancelář a byt kostelníka Karla Loudy. I on byl zatčen. Než vojáci vtrhli do lodi kostela, dorazil zbytek vojenského oddílu, který se sestával z 24 mužů⁹³.

Parašutisté, kteří se schovávali nahoře na kůru (Opálka, Bublík a Kubiš) zahájili palbu. Nešlo ale o kulkovou smršť, která měla vojáky rozprášit, jak nám ukazují různé filmové verze⁹⁴.

⁸⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 137.

⁹⁰ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 137.

⁹¹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 137.

⁹² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 144.

⁹³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 163.

⁹⁴ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 171.

Co se týče zásoby munice, skupina Anthropoid byla s ohledem na jejich úkol poměrně výborně zásobena^{95 96}.

Prameny od Němců uvádějí, že parašutisté kladli odpor i díky bombám, respektive s pomocí ručních granátů. V našich pramenech ale nikde tato informace uvedena není. Když byli ale parašutisté vysazeni v prosinci 1941, měli podle záznamů u sebe čtyři obranné granáty, šest bomb atp. Faktem ale zůstává, že důkaz o použití nebo nalezení neexistuje⁹⁷.

Vojáci, kteří nebyli nasazeni do boje uvnitř kostela, stříleli do jeho oken z vedlejších domů. První oddíl z kostela byl poslán ven, druhý oddíl pronikl ke kostelním schodům a následně měl bojovat na kůru a empoře. V tomto bodě vyvstává otázka, kolik obránců zde vlastně bylo. Existuje hypotéza, která byla využita v posledním filmovém zpracování Anthropoid, že obránci zde na kůru byli tři. V záznamech se objevuje informace, že těla spadla z kůru dolů. Této informaci však neodpovídají pitevní protokoly. Z nich vyplývá, že obránci průkazně spáchali sebevraždu. První parašutista zbraní a jedem, druhý pouze zbraní. Buď je tedy smetl výbuch, nebo je tam dolů někdo (Opálka) snesl. Tyto hypotézy pocházejí ze Schröderových záznamů. Ten však nebyl během této akce na místě přítomen a je tedy možné, že se vše odehrálo ještě jinak.⁹⁸

Opálka zemřel během boje o emporu, kdy po explozi spáchal sebevraždu. Tu spáchal také Bublík, zemřel ale až při transportu do nemocnice. Třetí obránce Kubiš už si na život sáhnout nestihl, neboť upadl do bezvědomí. Opálkovo tělo bylo odneseno na protější chodník, kde Karel Čurda určoval totožnosti svých přátel⁹⁹.

Následně se boj přesunul do krypty. Němci již věděli, že se tam schovávají další vojáci, neboť byl objeven čtvrtý oblek a následně jim o výskytu dalších parašutistů řekl i sám kaplan Petřek. Odpovědi čtyř parašutistů zůstávajících v kryptě byly opravdu tak

⁹⁵ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 175.

⁹⁶ Poznámka autorky: Samopal Sten gun, automatické pistole ráže 9 mm, 4 plné zásobníky, 100 nábojů, 2 pistole ráže 7,65 mm se 16 náboji na jednu zbraň.

⁹⁷ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 178.

⁹⁸ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 180-193.

⁹⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 194-196.

cituplné, jak vypráví literatura i film¹⁰⁰. Jejich „*Nikdy*“¹⁰¹ a „*Češi se nevzdávají*“¹⁰² dodnes vyvolávají v člověku husí kůži. Nejlepším zdrojem jsou dobové fotografie, literatura i filmová zpracování si totiž průběh události trochu příkrášlují. Nejdříve byli povoláni hasiči, kteří měli za úkol prorazit zeď pomocí beranidla, následně měli vylomit mříž v okénku, a to se podařilo. Poté byly proti okénku rozestavěny světlomety, z nichž jeden byl následně zneškodněn, protože jeden z parašutistů po něm hodil lahev s lihem. Jednotky SS opětovaly palbu a následně došlo k pokusu kryptu vytopit. Dvě hadice byly umístěny do okna a zaplavování bylo zahájeno. Proud byl sice prudký, ale hladina nešla nahoru tak rychle, jak Němci plánovali. Následně byl tedy vydán rozkaz zaplavovací akci ukončit. V tomto momentě se ale Němci rozhodli dobýt kryptu po vojensku a začala tak poslední fáze boje. Deska, která vedla dolů do krypty, byla odstřelena. Když se němečtí vojáci dostali do krypty, našli parašutisty již bez známek života¹⁰³.

Co následovalo? Těla byla vynesena ven a proběhla identifikace těl za přítomnosti Karla Čurdy, Viliama Gerika, Ati Moravce a manželů Krupkových¹⁰⁴. Na místě, kam byli položeni, byly v roce 2018 umístěny desky se jmény padlých¹⁰⁵.

Kde dnes najdeme účastníky druhého odboje? Mezi léty 1943 a 1945 byli do společných hrobů pohřbeni příslušníci protinacistického odboje, včetně výsadkářů. Jsou zde pochováni parašutisté, kteří statečně bojovali v kostele svatého Cyrila a Metoděje. Zajímavostí je, že na společném hřbitově jsou pohřbeni i váleční zločinci, jakým je např. Karl Hermann Frank. Tento hřbitov je také místem posledního odpočinku protektorátního ministra Emanuela Moravce a zrádce Karla Čurdy¹⁰⁶.

¹⁰⁰ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 201.

¹⁰¹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 201.

¹⁰² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 201.

¹⁰³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 201-222.

¹⁰⁴ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 222.

¹⁰⁵ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3. str. 228.

¹⁰⁶ LOUČ, Michal. *Ďáblický hřbitov Místo paměti druhého a třetího odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2021, ISBN 978-80-88292-96-8. str.16-17.

3.2 PŘÍBĚH TOHO, JAK MIROSLAV IVANOVA PSAL KNIHU S POZDĚJŠÍM NÁZVEM ATENTÁT NA R. HEYDRICHA

Tato kapitola bude životním příběhem Miroslava Ivanova, o tom, jak začal psát a jak psal literaturu faktu, kde nacházel podněty, jak lidé, kteří byli protagonisty, reagovali na první vydání a tak podobně.

Nápad na vydání monografie o atentátu na zastupujícího říšského protektora měl Ivanov dlouho. Po osudu svého tatínka se ptal gestapa v roce 1942, v Mezinárodním červeném kříži v roce 1945. A tak se zrodil nápad na napsání knihy. Prvotní plány, záznamy sestavil v roce 1961. Nápad tkvěl v tom, že by knihu sestavil pouze z výpovědí svědků. Musel by ale najít konkrétní lidi, kteří byli v konkrétní čas na konkrétním místě. Samozřejmě si kladl otázku, zda hlavní postavy lze ještě najít. Doba heydrichiády byla neúprosná a zametla s každým, kdo řekl špatné slovo proti Heydrichovi. V té době byla na trhu kniha s názvem *Za Heydrichem stín*. Nejdříve v roce 1946 vycházela v periodiku Květen a později vyšla knižně v roce 1947. Jejím autorem byl Jan Andrejs¹⁰⁷ s pseudonymem Jan Drejs. Publikována byla pouze ve čtyřicátých letech. Po komunistickém převratu roku 1948 už kniha nevyšla. Ivanov se chtěl sejít s jejím autorem, sehnal si jeho adresu a vypravil se za ním. Chtěl mu hlavně vysvětlit, že knihu píše kvůli svému tatínkovi. Andrejs se ho pak zeptal: „A myslíte, že objevíte něco nového?“¹⁰⁸ Ivanov odpověděl: „Snad“¹⁰⁹.

Podle Ivanova byla nejtěžší první fáze. V této fázi hledal co nejvíc svědků z dob protektorátu. Účastníci se navzájem neznali, až na lidi z organizace Jindra. Získal informace od hajného, jenž našel parašutisty v lomu, také od lékaře, který v den atentátu ošetřoval zraněného Heydricha, ale také od A. Smržové, jejíž švagr Khodl u sebe ubytoval parašutisty. Výpovědi bylo dost, jak od samotných účastníků, pamětníků, ale také svědků¹¹⁰.

Nejvíce je ale pozoruhodný příběh Ivanova a profesora Vaňka. Ti dva se seznámili v roce 1959 po tom, co Ivanov byl na vojenském cvičení coby důstojník v záloze. Jednou v noci slyšel šepot a vydal se za ním. Šepot se změnil v hlasitou mluvu tří vojáků, kteří za vesnicí měli ukryté auto, s nímž jezdili za zábavou. Na konci cvičení se potkali znovu a jeden

¹⁰⁷ Poznámka autorky: Jaroslav Andrejs jako první sepsal příběh atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Jeho prvotina vyšla na počátku 40. let. Zprvu se věnoval žurnalistice a později se z něj stal spisovatel.

¹⁰⁸ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 248.

¹⁰⁹ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 248.

¹¹⁰ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 248-251.

mladík začal povídat o svém životě. Tento mladík se jmenoval Vaněk. Mladý voják začal vyprávět o tom, jak jeho otec byl za války zavřený ve vězení, protože vedl ilegální organizaci a maminka byla vězněna v koncentračním táboře. Pro Ivanova to byla skvělá zpráva, mohl se setkat s jedním z hlavních účastníků odboje. Mladý Vaněk mu slíbil, že ho tatínkovi představí. Jak slíbil, tak udělal. Sám Vaněk starší se prezentoval jako hlavní představitel organizace. Nejdříve byl jejich vztah velice vřelý, dokonce mu Vaněk nabízel, že může přijet k němu na chatu do Krkonoš. Čím více se dostával do středu problému, tím více Ivanovovi docházelo, že všechno, co mu Vaněk vypráví, nemusí být úplně pravda. V každém svém monologu vyprávěl vše v první osobě jednotného čísla, proto jeho poznámky Ivanov pozměnil na první osobu množného čísla¹¹¹.

V první polovině šedesátých let se konalo setkání účastníků, pamětníků atentátu, a Ivanov byl pozván jako host. Lidé, kteří se tam sešli, si vyprávěli o L. Vaňkovi. A Ivanov poslouchal. Pamětníci měli výhrady vůči tomu, co Vaněk vyprávěl do oněch monologů v knize. Protože těch připomínek bylo víc než dost, Ivanov požádal, aby připomínky sepsali do dopisu, který mu zašlou. Ivanov měl nyní před sebou „Sophiinu volbu“: opomenout připomínky ostatních pamětníků, anebo zjistit pravdu za každou cenu¹¹².

K první polemice došlo na jaře v roce 1965. První krok ale učinil profesor Vaněk. Nechal publikovat článek s názvem „Pravda o atentátu“ vydaném Večerní Prahou o tom, že vyšlo druhé rozšířené vydání *Nejen černé uniformy*. Hlavním tématem článku bylo, že se v díle nachází nepřesnosti o Valčíkově účasti v atentátu. Vaněk chtěl tímto způsobem pouze pohanit Ivanovovu knihu. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Ivanov napsal článek s názvem *Pravda o atentátu?*, který vyšel přesně o týden později 13. března v periodiku Večerní Praha. Polemika se vyostřila až na prošetřování. Ivanov sepsal 6 bodů proti Vaňkovi, které by rozšiřovaly jeho vinu¹¹³. Na jaře roku 1969 přišel dopis z advokátní kanceláře o tom, že: „*Naše poradna převzala právní zastoupení manželů Hertý a prof. Ladislava Vaňkových, bytem v Praze..., kteří mě informovali o Vašich neoprávněných*

¹¹¹ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 254-255.

¹¹² IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 256-259.

¹¹³ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 259-267.

zásahů (sic!) do práv mých mandantů na ochranu osobnosti.“¹¹⁴ A tak polemika přerostla v právní potyčku.

V roce 1979 vyšlo čtvrté vydání knihy a autor kvůli vyústění celého případu zredukoval monology profesora chemie z pěti na čtyři. Kniha změnila i svůj název. Z původního názvu *Nejen černé uniformy* se stal název *Atentát na Reinharda Heydricha*¹¹⁵.

Na podzim roku 1986 se Ivanov dozvěděl, že se Vaněk aktivizuje. Dopadlo to tak, že v květnu 1987 s ním vyšel rozhovor na celou stranu i s fotografií v *Mladé frontě*. První týden v červnu byl publikován článek s názvem *Sto minut čekání na Heydricha*, napůl interview a napůl reportáž dle Vaňkových informací¹¹⁶.

Ladislav Vaněk byla tragická persona českého protinacistického odboje. Jeho největším přáním bylo přežít, a to za každou cenu¹¹⁷.

V 80. letech 20. století začalo v časopise *Tvorba vycházet Memorandum*. Reakce čtenářů byly výborné, souhlasné. Jediný, kdo stál v opozici, byl Vaněk. Hledal všelijaké způsoby, jak informace z Memoranda zdiskreditovat, jak je napadnout. Publikoval také své *Antimemorandum* a 3. 11. 1987 odevzdal oznámení na Městskou prokuraturu v Praze, zda se Ivanov v Memorandu nedopustil trestného činu pomluvy¹¹⁸.

3.2.3 MEMORANDUM

Memorandum Miroslava Ivanova vycházelo na pokračování. V úvodním dílu popisuje nejprve kompozici své knihy, která se skládá z několika monologů. Monolog, kvůli kterému vznikl tento problém, byl z části věnován vzpomínkám profesora chemie Ladislava Vaňka. Dále nastiňuje vývoj vztahu mezi ním a Vaňkem. Líčí zde literární soutěž roku 1962, kdy se mu ozvalo několik protinacistických bojovníků s tím, že protestují proti pátému monologu (monolog s názvem *Profesor chemie*). V protestu tvrdí, že Vaněk zveličuje své zásluhy a znevažuje skutky druhých. Další odbojáři tvrdí, že zatajuje věci, jichž se dopustil v době po zatčení gestapem (1942). Po této události Miroslav Ivanov poprvé vystupuje proti

¹¹⁴ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 267.

¹¹⁵ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 268.

¹¹⁶ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 270-271.

¹¹⁷ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 285.

¹¹⁸ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 272-285.

Ladislavu Vaňkovi. V této době také Vaněk publikuje článek s názvem *Pravda o atentátu* v periodiku *Večerní Praha*, konkrétně 6. 3. 1965. Odpověď na sebe nenechala dlouho čekat, Miroslav Ivanov ve stejném časopise nechal otisknout svoji odpověď¹¹⁹.

„I pamětník si musí uvědomit, že žádný autor, ať historik nebo spisovatel, nemůže nekriticky přijímat za absolutně pravdivé takové vzpomínky, které nelze nikde kontrolovat ani ověřit... Otázek, na něž nelze jednoznačně odpovědět, je na desítky... Proč se nezachovaly některé zásady konspirace? Tím, že před nepohodlnými otázkami zavřeme oči, že se je budeme snažit zahladit či vysvětlit bajkami, nic nevyřešíme... Zkrátka, zatímco pro pamětníka L. Vaňka je všechno naprosto jasné, pečlivě promyšlené a zcela připraveno, došel jsem jako spisovatel k závěru, že každý z pamětníků je svým způsobem osobní, vidí pouze část věcí a ještě jen z určitého úhlu...“¹²⁰.

Děj se dále posouvá do roku 1967, kdy Ivanov otiskl článek s názvem *Kapitán Nemo*, ve kterém v posledním odstavci naráží právě na Vaňka. Ten daný článek zaregistroval a ohlásil se u plukovníka Ladislava Bedřicha, který o jeho návštěvě učinil zápis. Přítomen zde byl také generál Ludvík Svoboda, jenž se dozvěděl o příkořích, která se dějí, a prohlásil, že bez řádného vyšetření nemůže ve věci rozhodnout.

Vaněk se poté odebral do redakce *Hlasu revoluce*. Zde se střetl s Ivanovem. Ivanov byl seznámen se situací a prohlásil: „Jestli se vám nelíbí, že jsem vás uvedl jen počátečními hláskami vašeho jména (dnešní poznámka Miroslava Ivanova: výše jsem citoval onu svou větu, z níž vyplývá, že jsem vlastně uvedl jen písmeno „V“, i to však stačilo, aby se Vaněk cítil ohrožen a ozval se jako potrefený...), tak vás příště uvedu plným jménem, protože vám to, co tvrdím, ve svém článku, dokážu.“ Po této události se od Vaňka distancoval plukovník Ladislav Bedřich. Následoval neklidný podzim 1967 a posléze události roku 1968. Generál Svoboda se stal prezidentem, tudíž neměl moc času řešit ostatní záležitosti. Proto se Ivanov rozhodl napsat dopis novému předsedovi ÚV SPB. Tím končí první díl Memoranda¹²¹.

Druhý díl Memoranda je popisem případu s Dr. Kellnerem. Nejprve měl Dr. Kellner předat dopis prezidentu Benešovi v době druhé světové války. Dopis od nejmenovaného parašutisty, který mu předal Ladislava Vaňka. Na scéně se objevuje paní Kellnerová, vdova

¹¹⁹ IVANOV, Miroslav. *Memorandum* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/26/12.png>

¹²⁰ IVANOV, Miroslav. *Memorandum* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/26/12.png>

¹²¹ IVANOV, Miroslav. *Memorandum* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/26/12.png>

po Dr. Kellnerovi¹²². Paní Kellnerová chce dostat slov svého manžela: „*Stane-li se, že ty se vrátíš, v což nedoufám, pak vyříd' Sokolstvu, mé poslední pozdravy; řekni jim, že rád za naši sokolskou myšlenku umírám, vyříd' dále, a to hned po svém návratu, hlavně dr. Hřebíkovi, že Vaněk je bídný zrádce, aby se měli Sokolové před ním na pozoru.*“¹²³ Dále paní Kellnerová žádá, aby byl Vaněk vyloučen z ČOS. Stejný dopis posílá paní Kellnerová i Vaňkovi. Ten ale dělá, že nerozumí. Konec druhého dílu¹²⁴.

Ve třetím díle Memoranda se stále řeší případ s Dr. Kellnerem, respektive vdovou po doktoru Kellnerovi. V tomto díle se také poprvé objevuje jméno Herta Hönigsfeldová. Podle sdělení se ona a její bratr Heřman vydávali za politické vězně z koncentračního tábora v Terezíně. V domě, ve kterém bydleli, kolovaly zprávy, že nosili odznaky NSDAP a stýkali se s německými vojáky atp. Věstník magistrátu uvádí, že oba sourozenci žádali o německé občanství za války. Již 4. ledna 1947 bylo potvrzeno, že oba sourozenci opravdu nosili odznaky NSDAP, hlásili se k Němcům atp. Nyní (1947) žádají o české občanství. Také bylo potvrzeno, že Herta politickou vězeňkyní nikdy nebyla. Později se Herta provdala za Ladislava Vaňka. Ten zařídil, aby jeho manželka dostala československé občanství. Odpověď z ministerstva vnitra¹²⁵:

*„K dotazu sděluji, že Gertě Hönigsfeldové bylo zachováno čs. Občanství zdejším výnosem z 16. června 1946 č. A – 4605 – 29/4 – 46 -VI/2... Žadatelka pracovala v odboji podle potvrzení Lad. Vaňka, jenž řídil odbojovou organizaci „Jindra“. Za ministra dr. Chala.“*¹²⁶

Čtvrtý díl Memoranda začíná slovy přednosta OÚ StB:

„Pokud jde o tvrzení, že Herta Hönigsfeldová byla zapojena do ilegální činnosti, je toto podloženo pouze svědectvím profesora Ladislava Vaňka, vedoucího ileg. skupiny „Jindra“ ... Nebylo rovněž zjištěno, že by Hönigsfeldová trpěla rasovou perzekucí, pouze dr. Heřman Hönigsfeld byl od října 1944 do dubna 1945 v pracovním táboře pro židovské

¹²² IVANOV, Miroslav. *Memorandum (2)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/27/12.png>

¹²³ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (2)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/27/12.png>

¹²⁴ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (2)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/27/12.png>

¹²⁵ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (3)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/28/12.png>

¹²⁶ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (3)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/28/12.png>

mišence v Postoloprtech. Za svou činnost za okupace bylo proti němu vedeno trestní řízení u Trestní nalézací komise VIII/1 pod čj. 19095 VII (revizní řízení), kde byli oba odsouzeni, každý zvlášť k 400 000 Kč peněžité pokuty, v případě nedobytnosti k 5měs. náhradnímu trestu vězení a k veřejnému pokárání. Pokud jde o osobu prof. L. Vaňka, který jest důvěrným přítelem Herty Hönigsfeldové, byl tento za okupace prominentním vězněm gestapa... Z toho lze usuzovat, že ilegální činnost Hönigsfeldové byla uměle vykonstruována po revoluci 1945.“¹²⁷

Dále se děj přesouvá do roku 1968, kdy si manželé Vaňkovi najali právníka proti Miroslavu Ivanovovi. Důvodem byla ochrana jejich osobnosti. Následně roku 1969 Vaněk odstupuje od možnosti žalovat Ivanova. Dne 24. dubna 1969 je věc definitivně uzavřena.

V 80. letech se ale objevila pohroma jménem Heinz Pannwitz, člen gestapa a vyšetřovatel atentátu. Vaněk mu nejdříve napsal dopis. Na ten Pannwitz neodpověděl, podobně jako na další. Proto se Vaněk rozhodl napsat dopis, který bude celý v němčině¹²⁸. Dopis začíná slovy: „*Velmi vážený pane Pannwitzi! Dvakrát jsem Vám psal z Prahy, bohužel moje dopisy zůstaly nezodpovězeny...*“¹²⁹ Ve stejném období (1964) Ivanov začíná pochybovat o věrohodnosti slov profesora chemie. Když byl Pannwitz v sovětském zajetí, sepsal tam materiál o atentátu. První nedatovaný spis měl 13 stran, druhý s datem březen 1959 měl již stran 40. Nikdy nečekal, že jeho poznámky někdy spatří světlo světa. Po jeho smrti v roce 1985 byly jeho poznámky zveřejněny. Přinášejí nové skutečnosti o atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha uskutečněného v květnu 1942. Jako všechno, i tyto spisy musejí býti podrobeny kritice historiků¹³⁰.

V pátém a posledním díle Memoranda se píše následující. Pannwitz ve svých pamětech nikdy Vaňka neočernil, nikdy nediskreditoval ani jeho vzdělání, právě naopak. Při výslechu, který vedl právě Pannwitz, Vaněk řekl, že jim dá k dispozici spojení s Anglií. Po zatčení v roce 1942 se Vaněk pokoušel spáchat sebevraždu. Ale i profesor chemie se někdy utne. Jed začal působit až tak moc pozdě, že gestapo mu ještě stačilo vypumpovat žaludek, a tudíž ho zachránit. Jak bylo psáno výše, Vaněk se stal prominentním vězněm gestapa. Poté

¹²⁷ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (4)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/29/12.png>

¹²⁸ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (4)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/29/12.png>

¹²⁹ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (4)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/29/12.png>

¹³⁰ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (4)* [online]. [cit. 2023-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/29/12.png>

přišla dohoda Vaňka s Pannwitzem. Dohoda spočívala v tom, že Vaněk by gestapu předal spojení s Anglií. Pannwitzův nadřizený a ani Pannwitz sám ale s Vaňkovými plány nikdy nesouhlasil. Zde se ukazuje Vaňkova morální stránka. Kruh se uzavřel, mozaika byla poskládána. Pannwitzovy vzpomínky dopomohly k poskládání mozaiky. Jako by to byl poslední dílek. Vaněk následně stáhl žalobu. Neměl čisté svědomí¹³¹. Autor končí svoje Memorandum slovy filosofa Plinia:

*„Protože nám není dovoleno dlouho žít, zanechme něco, co bude svědectvím, že jsme žili.“*¹³²

3.2.4 ANTIMEMORANDUM

Antimemorandum je soubor odpovědí na Memorandum. Ladislav Vaněk svoji odpověď sepsal do osmi bodů. Každý bod začíná úryvkem z Memoranda, na který navazuje reakce profesora Vaňka. Po osmi bodech se objevuje informace *Několik poznámek k „Pamětem gestapáka H. Pannwitze“* a závěr¹³³.

V jednotlivých bodech popisuje svůj pohled na události, které se děly v období protektorátu. Začíná ale případem s panem Nejedlým. To je bod číslo 1¹³⁴.

Dále líčí svoje informace o případu s doktorem Kellnerem a následně vdovou po panu Kellnerovi. Začíná ale případem s panem Nejedlým (krycí jméno Kapitán Nemo). Až bod 6 se věnuje manželce Ladislava Vaňka Hertě. Vaněk popisuje, jak se seznámili, obhájuje ji, píše, že nebyla členkou NSDAP¹³⁵. V tomto bodě je také zmínka o časopisu Kmen, konkrétně o čísle 17, ve kterém se nachází článek od Herty Vaňkové, kde podle jeho slov *„...výmysly a lži pana Ivanova byly zcela vyvráceny.“*¹³⁶

¹³¹ IVANOV, Miroslav. *Memorandum (5)* [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/30/12.png>

¹³² IVANOV, Miroslav. *Memorandum (5)* [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/30/12.png>

¹³³ VANĚK, Ladislav. *ANTIMEMORANDUM*. Signál. Praha: ministerstvo vnitra, XXIII, Č. 49, str. s. 28–29, č. 50, str. 28-29.

¹³⁴ VANĚK, Ladislav. *ANTIMEMORANDUM*. Signál. Praha: ministerstvo vnitra, XXIII, Č. 49, str. s. 28–29, č. 50, str. 28-29.

¹³⁵ VANĚK, Ladislav. *ANTIMEMORANDUM*. Signál. Praha: ministerstvo vnitra, XXIII, Č. 49, str. s. 28–29, č. 50, str. 28-29.

¹³⁶ VANĚK, Ladislav. *ANTIMEMORANDUM*. Signál. Praha: ministerstvo vnitra, XXIII, Č. 49, str. s. 28–29, č. 50, str. 28-29.

Závěr Antimemoranda zní:

„Být Jindrou, vedoucím odbojové organizace, která zabezpečovala provedení atentátu na Heydricha, spolupracovat s deseti parašutisty, být ve spojení s exilovou vládou v Londýně přes vysílačku Libuše paraskupiny Silver A, být adresátem vzkazů prezidenta Beneše, pokusit se o sebevraždu, být skoro tři roky v rukou gestapa, odmítnout rádiovou protihru, a přesto se shodou náhod dožít osvobození a v květnových revolučních dnech být správcem Pečkárnny, pracovat ihned po válce na ministerstvu komunisty Z. Nejedlého – ano, chápu, že to vše bylo a ještě dnes je pro někoho důvodem ne-li k závisti, tedy určitě k nenávisti. Dnes proti mně stojí výmysly válečného zločince, emigrantů dr. Ströbingera, Bertona-Brzobohatého, Provazníkové, Bertonova komplice Oldřicha Pelce, bývalého parašutisty. A také M. Ivanova. Ano, souhlasím s Pliniovým názorem, jehož se M. Ivanov dovolává: „Protože nám není dovoleno dlouho žít, zanechme něco, co bude svědectvím, že jsme žili.“ Chci, aby čtenář věděl, že až odtud jednou odejdu – a protože je mi 81 let, doba k tomu poznenáhlu nazrává – stane se tak se svědomím čistým. To je vše. Děkuji.“¹³⁷

Výše jsem psala, že manželé Vaňkovi si najali právníka k případu, kdy byla ohrožena jejich osobnost. Prokuratura následně vydala toto prohlášení:

„Uvedená prokuratura nám 1. 3. 1989 na náš dotaz sdělila, že oznámení prof. Ladislava Vaňka na PhDr. Miroslava Ivanova, zasloužilého umělce, bylo usnesením městského prokurátora v Praze dne 30. 11. 1988 odloženo podle § 159 odst. 1 trestního řádu, neboť ve věci nejde o podezření z trestného činu a není ani na místě vyřídit věc jinak. Zmíněné usnesení je pravomocné. Šetřením provedeným z podnětu prof. Ladislava Vaňka nebylo prokázáno, že by PhDr. Miroslav Ivano sepsáním a zveřejněním Memoranda v časopise Tvorba (Kmen) se dopustil nějakého trestného činu, přečinu nebo přestupku. Postup PhDr. Miroslava Ivanova nebyl v rozporu se zákonem.“¹³⁸

3.3 MEDAILONEK AUTORA

Miroslav Ivanov se narodil 10. 4. 1929 v Jaroměř-Josefově nad Metují. Mezi léty 1949-1953 studoval na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.¹³⁹ Narodil se do

¹³⁷ VANĚK, Ladislav. *ANTIMEMORANDUM*. Signál. Praha: ministerstvo vnitra, XXIII, Č. 49, str. s. 28–29, č. 50, str. 28-29.

¹³⁸ IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5. str. 286.

¹³⁹ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 114.

rodiny Antonína Joba, který byl během velké války zajat v Rusku. Při pobytu v ruském prostředí si musel nechat změnit své příjmení. Bylo to z důvodu, že slovo „Job“ je v ruštině vulgarismus. Antonín tedy požádal o změnu příjmení v roce 1916. Ve stejném roce se z Joba stal Ivanov. V období protektorátu se otec věnoval protinacistickému odboji a v období heydrichiády byl zavražděn.¹⁴⁰ Ve stejném roce, kdy dokončil studia na univerzitě (1953), se Miroslav Ivanov stal asistentem na katedře české a slovenské literatury Filosofické fakulty UK v Praze. Když odešel z postu asistenta (1960), stal se redaktorem týdeníku Hlas revoluce a od roku 1967 se oficiálně stal spisovatelem z povolání¹⁴¹.

Miroslav Ivanov byl členem Klubu autorů literatury faktu (zkráceně KALF), Obce spisovatelů a klubu K 89¹⁴². Na počátku 80. let 20. století na zámku ve Slavkově vznikla myšlenka pořádání pravidelného shledávání autorů literatury faktu. První ročník se konal v roce 1985 právě na slavkovském zámku. „Otcem zakladatelem“ a duchem celého setkání, bez něhož by se setkání neuskutečnilo, byl právě Miroslav Ivanov¹⁴³.

V roce 1985 se stal členem sekce literatury faktu Svazu českých spisovatelů. V roce 1991 získal funkci místopředsedy Klubu autorů literatury faktu. Také se po roce 1989 stal členem předsednictva Klubu dr. Milady Horákové¹⁴⁴.

Miroslav Ivanov se věnoval třem tematickým okruhům, mimo dětských knih. Prvotní okruh se věnuje Ivanovově dřívější profesi – literární vědec. Do tohoto okruhu náleží knihy jako *Historie skoro detektivní* (1961), *Tajemství RKZ* (1969) a *Záhada Rukopisu královedvorského* (1970), *Labyrint* (1971), *Důvěrná zpráva o Karlu Hynku Máchovi* (1977).

V pořadí druhý okruh se zabývá autorovým koníčkem – odhalováním tajemství osobností nebo událostí. Sem náleží například knihy: *Lenin v Praze*; *Martova pole*; *Vražda Václava, knížete českého, k níž údajně došlo na dvoře bratra jeho Boleslava v pondělí po*

¹⁴⁰ GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 Část 2., 1969-1983*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1985. str. 223.

¹⁴¹ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 114.

¹⁴² HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 114.

¹⁴³ KÁŇOVÁ, Milena. *Výběrový přehled publikační činnosti zasloužilého umělce PhDr. Miroslava Ivanova a statí o něm i jeho díle*. Slavkov u Brna: Hist. muzeum, 1989, ISBN 80-85017-00-8. str. 5.

¹⁴⁴ Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](http://slovníkceskeliteratury.cz)

svátku svatého Kosmy a Damiána; Český Pitaval aneb Královraždy; Kdy umírá vojevůdce¹⁴⁵.

Poslední oblast byla podnícena smrtí otce v období heydrichiády. Touto tematikou se zaobírá asi 10 jeho knih (*Nejen černé uniformy aneb Monology o atentátu na R. Heydricha*, *Atentát na Reinharda Heydricha*, *Noc černých stínů*, *Černý dostal mat*, *Smrt na čekané*, *Akce Tetřev*, *A hořel snad i kámen*)¹⁴⁶.

Některé z jeho knihy byly zfilmovány. Jedná se o knihy: *Lenin v Praze* (1960, režie: Jaromír Vašta), *Znám já jeden krásný zámek* (1969, režie: František Mudra), *Smrt na čekané* (Ostrava 1972, režie: František Mudra), *Akce Tetřev* (Ostrava 1975, režie: František Mudra) a *Atentát na Reinharda Heydricha* (1965, režie Miloslav Zachata)¹⁴⁷.

V roce 2002 byl o tomto autorovi natočen dokumentární film v rámci cyklu České televize *Příběhy slavných*, jehož režisérem je Pavel Jandourek¹⁴⁸.

Teorie literatury faktu je popsána v dílech *Proč se vůbec scházíme aneb O literatuře faktu bez předsudků* a *Nepravděpodobné příběhy aneb Jak jsem dělal literaturu faktu*¹⁴⁹.

Autor ve svých knihách čtenáři odhaluje poznávací proces, při kterém předvádí komplikované zaměstnání historiků, ale i literárních vědců a reportérů. Typickým rysem jeho práce je, že se nespokojil s prvotními výsledky. Svá díla přepracovával dle toho, kterak postoupil v konkrétním oboru, kterým se zabýval. Aby bylo dílo čtivější, Ivanov se pokoušel svá díla beletrizovat. Do příběhu vpravil dvě hlavní postavy, které mu pomáhaly ukazovat problémy z více úhlů¹⁵⁰.

Jeho prvotinou je kniha s názvem *Bohové odešli* z roku 1959, která vyšla ve Svobodném slově. Mezi jeho další díla patří například *Atentát na Reinharda Heydricha*

¹⁴⁵ Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](https://slovníkceskeliteratury.cz)

¹⁴⁶ GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 Část 2., 1969-1983*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1985. str. 224

¹⁴⁷ Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](https://slovníkceskeliteratury.cz)

¹⁴⁸ Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](https://slovníkceskeliteratury.cz)

¹⁴⁹ Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](https://slovníkceskeliteratury.cz)

¹⁵⁰ GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 Část 2., 1969-1983*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1985. str. 224

(původně Nejen černé uniformy) má několik vydání: 1963, 1964, 1965, 1979, 1987, 1995¹⁵¹. Zatím posledním vydáním je vydání z roku 2019¹⁵². Další díla jsou například *Vražda Václava, knížete českého, k níž údajně došlo na dvoře bratra jeho Boleslava den po svátku sv. Kosmy a Damiana* (1975, 1979, 2003), *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*¹⁵³ (1991, 2008, 2009, 2018)¹⁵⁴.

V rozhovoru s Dagmar Štětinovou odpověděl na otázku: „*Proč jsem se věnoval právě literatuře faktu?*“¹⁵⁵ „*Myslím si, že odpovídá nejvíce duši i rozumu člověka dvacátého století. Čím více se bude zvyšovat růst civilizace a technického pokroku, tím více člověk bude chtít vědět, znát, být při tom, rozumět a pochopit. Literatura faktu je práce těžká. Nechce konkurovat beletrii, ale musí se zodpovědně psát, mít odbornou úroveň. Nesmí se při ní postupovat povrchně. Autor má mít jasné stanovisko a snahu podat čtenáři něco nového. Ne být tlampačem, ale dát tomu ještě určité morální poučení, filozofický pohled, myšlenku. Přitom objevit a přinést něco nového. Všechno si důkladně prověřuji, nic neponechávám náhodě. Ať bych hovořil o kterékoliv knize, každá mi dala práci.*“¹⁵⁶

Za svůj život Miroslav Ivanov napsal celkem 36 knih, mezi které počítáme i 4 dětské knihy. Psal také předmluvy a doslovy ke knihám. Příkladem může být BEZRUČ, Petr. *Povídky ze života*. Praha: Československý spisovatel, 1957¹⁵⁷.

Po polemice s profesorem chemie se v 90. letech 20. století rozhořel další spor. Tentokrát šlo o Boženu Němcovou, respektive o její datum narození a původ. Tato diskuze probíhala mezi Miroslavem Ivanovem a Helenou Sobkovou, která čerpá například z korespondence Boženy Němcové s přítelem Bendlem¹⁵⁸. Ten Boženu v jednom z dopisů

¹⁵¹ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 114.

¹⁵² *Atentát na Reinharda Heydricha*. In: Databazeknih.cz [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Atentát na Reinharda Heydricha - všechna vydání | Databáze knih \(databazeknih.cz\)](#)

¹⁵³ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 115.

¹⁵⁴ *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*. In: Databazeknih.cz [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové - všechna vydání | Databáze knih \(databazeknih.cz\)](#)

¹⁵⁵ GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 Část 2., 1969-1983*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1985. str. 225

¹⁵⁶ GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 Část 2., 1969-1983*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1985. str. 225

¹⁵⁷ HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8. str. 115.

¹⁵⁸ *Datum narození a původ Boženy Němcové ve světle její korespondence* [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupný na WWW: <https://www.muzeumbn.cz/bozena-nemcova/puvod/>.

nazývá jako „Frau Dorothea Němec“¹⁵⁹. Sobková tvrdí, že Bendl zde naráží na knížecí původ Němcové s tím, že Dorothea Talleyrandová by mohla být matkou Boženy. Také popisuje teorii z 20. let, že Němcová je dcerou kněžny Zaháňské¹⁶⁰. Sobková ve své knize uvádí popis zápisu z matriky prvopisu. Šestý řádek zápisu nám v podstatě říká, že Barbara není manželské dítě, neboť tato kolonka je proškrtnuta. Není vyplněno ani jméno otce. To je doplněno až později po sňatku – Jan Pankl¹⁶¹. Paní Sobková si svoje hypotézy ověřovala ve vídeňské matrice, kdy tyto teorie chtěla potvrdit¹⁶².

Miroslav Ivanov ve své knize pokládá řečnickou otázku, zda existují dva záznamy o křtu Němcové. Důvodem této hypotézy je zapsání jména porodní báby pouze do jednoho zápisu¹⁶³. Miroslav Ivanov ve své knize také mluví o stati právě paní Sobkové, která podle jeho slov „trpí vykonstruovaností“¹⁶⁴. Je tedy stále záhadou, kdy se Němcová narodila, neboť z Ivanovova textu vyplývá další řečnická otázka: „*Kolik jí bylo opravdu let, když začala chodit do školy? A proč je vždy uváděn ve školních dokladech jako rok narození 1818, pak dokonce třikrát 1817? ... Narodila se tedy Barbora v roce 1818 a bylo jí při vstupu do první třídy šest let? Jak však vysvětlit, že vídeňská matrika uvádí den křtu v roce 1820? Je možné, že by dítě bylo pokřtěno až ve věku dvou let? Divně... Ledaže by je pokřtili dvakrát: podruhé v roce 1820, když bylo předáno případné opatrovnici Terezii Novotné, která si za půl roku vzala Jana Pankla.*“¹⁶⁵

Ivanov zašel až tak daleko, že kontaktoval francouzské úřady, napsal dvěma starostům a žádal o kopie z francouzských knih. Jejich autor tvrdí následující: „*V měsíci srpnu 1816 se kulatost paní Périgordové stávala asi znepokojující, rozhodl se Ch. M. Talleyrand, že se svou neteří odjede do lázní Bourbon-l' Archambault; ... A právě během*

¹⁵⁹ SOBKOVÁ, Helena. *Tajemství Barunky Panklové: nové úvahy o narození a původu Boženy Němcové*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1992. ISBN 80-7012-060-6. str. 7.

¹⁶⁰ SOBKOVÁ, Helena. *Tajemství Barunky Panklové: nové úvahy o narození a původu Boženy Němcové*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1992. ISBN 80-7012-060-6. str. 13.

¹⁶¹ SOBKOVÁ, Helena. *Tajemství Barunky Panklové: nové úvahy o narození a původu Boženy Němcové*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1992. ISBN 80-7012-060-6. str. 19.

¹⁶² SOBKOVÁ, Helena. *Tajemství Barunky Panklové: nové úvahy o narození a původu Boženy Němcové*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1992. ISBN 80-7012-060-6. str. 108.

¹⁶³ IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. Praha: Panorama, 1992. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-242-2. str. 11.

¹⁶⁴ IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. Praha: Panorama, 1992. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-242-2. str. 11.

¹⁶⁵ IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. Praha: Panorama, 1992. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-242-2. str. 11.

*této lázeňské sezóny v roce 1816 porodila Dorothea mezi 10. a 15. zářím dítě.*¹⁶⁶ Tento úryvek by potvrdil Bendlovu přezdívku pro Němcovou.

Na počest tohoto neobyčejného autora je od roku 2001 udělována Cena Miroslava Ivanova v oblasti literatury faktu. Ceny přebírají autoři nejzdařilejších publikací¹⁶⁷.

Miroslav Ivanov zemřel 23. prosince 1999 v Praze¹⁶⁸.

¹⁶⁶ IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. Praha: Panorama, 1992. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-242-2. str. 109.

¹⁶⁷ CENA MIROSLAVA IVANOVA ZA LITERATURU FAKTU [online]. [cit. 2023-06-23]. Dostupný na WWW: <https://www.klubliteraturyfaktu.cz/cena-miroslava-ivanova-za-literaturu-faktu/>

¹⁶⁸ Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](http://slovníkceskeliteratury.cz)

4 APLIKOVANÁ ČÁST

4.1 LITERATURA FAKTU VE ŠKOLE

4.1.1 MÉDIA VE VÝUCE

Dnešní doba přináší veliké množství webových stránek knihoven, muzeí, archivů, galerií, výzkumných ústavů a univerzit. Tyto zařízení řadíme mezi paměťové instituce. Díky těmto institutům může žák ve třídě například v rámci skupinové práce interpretovat, objasňovat konkrétní historické primární prameny¹⁶⁹.

4.1.2 RVP SOV A PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Průřezová témata představují v rámci vzdělávacích programech okruhy témat, které trápí dnešní svět. Díky tomu také mají zásadní postavení ve vzdělávacích programech. Pro rámcové vzdělávací programy jsou stanovena tato témata: *Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova*¹⁷⁰.

Pokud se ale podíváme na rámcový vzdělávací program pro střední odborné školství, například na vzdělávací program *Strojírenství*, zde je výčet průřezových témat poněkud kratší. V tomto programu se zaměřují na *Občana v demokratické společnosti, Člověka a životní prostředí, Člověka a svět práce, Informační a komunikační technologie*. Jednotlivá témata můžeme komparovat a dojít k závěru, že se liší názvy témat pro základní vzdělávání a pro střední odborné vzdělávání¹⁷¹.

4.1.2.1 Občan v demokratické společnosti

Toto průřezové téma se věnuje budování a posilování stanovisek žáků, jež jsou potřeba pro to, aby demokracie fungovala a také se zdokonalovala. Může se zdát, že jde výlučně žakovské hodnoty a postoje. Dále sem patří snaha budovat občanskou gramotnost žáků, aby si osvojili chování zodpovědného a činného občana¹⁷².

¹⁶⁹ HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7. str. 74.

¹⁷⁰ *Text RVP ZV s odkazy a poznámkami* [online]. [cit. 18.6.2023]. Dostupný na WWW: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

¹⁷¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23 – 41 – M/01 Strojírenství* [online]. [cit. 23-06-18]. Dostupný na WWW: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/obory-l-a-m/23-strojirenstvi-a-strojirenska-vyroba/>

¹⁷² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23 – 41 – M/01 Strojírenství* [online]. [cit. 23-06-18]. Dostupný na WWW: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/obory-l-a-m/23-strojirenstvi-a-strojirenska-vyroba/>

Toto průřezové téma se nevztahuje pouze ke společenskovedním předmětům, ve které se ale nejvíce uskutečňuje, ale proniká i celým systémem vzdělávání. Hlavním předpokladem je pozitivní klima školy¹⁷³.

4.2 REALIZACE V LITERATUŘE FAKTU

Metodika

Předmět: Český jazyk a literatura

Mezipředmětové vztahy: občanská výchova, dějepis

Průřezové téma: výchova demokratického občana

Cíle:

- Žák porovná úryvky z knihy s Ústavou ČR a Listinou základních práv a svobod
- Žák s pomocí úryvků zhodnotí míru demokracie v Protektorátu Čechy a Morava.
- Žák provede kritiku jednotlivých textů.

Didaktické prostředky: pracovní list, psací potřeby, 1/1993 Sb., Ústava ČR, 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, mobilní telefon s připojením k internetu

Fáze vyučovacího procesu: motivace/fixace

Doporučená forma: samostatná práce, práce ve dvojicích

Popis aktivity: Pracovní list je rozdělen do tří částí, kdy každá z nich je věnována nacistickým postupům v době Protektorátu Čechy a Morava. První část se věnuje prvnímu stannému právu po Heydrichově příjezdu do Prahy v září 1941. Vyskytují se zde otázky věnující se Ústavě ČR. Druhá část charakterizuje tzv. konečné řešení české otázky. Třetí část líčí vyhlášení druhého stanného práva po atentátu na Heydricha. Žáci po celou dobu vypracovávání pracovního listu pracují s nejvyššími zákony republiky-Ústavou ČR a Listinou základních práv a svobod.

¹⁷³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23–41–M/01 Strojírenství* [online]. [cit. 23-06-18]. Dostupný na WWW: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/obory-l-a-m/23-strojirenstvi-a-strojirenska-vyroba/>

Na Hradě zavlály standarty SS, Heydrich se ujal řízení v protektorátu a hned zde vyhlásil (snad záměrně v den svátku „patrona země české“ knížete Václava, 28. září) stanné právo. Podepsal první část rozsudků smrti: u popravčí zdi stáli komunističtí funkcionáři a redaktoři O. Synek, Fr. Tausig, Vl. Haken, J. Krejčí, V. Křen, Vr. Šantroch – a řada stále rostla.

Vyhledej v Listině základních práv a svobod článek týkající se trestu smrti.

Je povolen trest smrti? _____

Jaký je tvůj názor na trest smrti?

Kdo je podle Listiny základních práv a svobod občan?

Jakým státem je Česká republika dle Ústavy ČR?

Pomocí internetu urči rozdíl mezi platností a účinností. Podle informací získaných na internetu urči charakter data ve 3. úryvku.

Jsou tu takoví lidé: jedni jsou dobré rasy a dobře smýšlejí, to je pak jednoduché, ty můžeme poněmčít. Potom máme ostatní, co stojí na opačném pólu: jsou to lidé špatné rasy a špatně smýšlející. Ty musíme dostat ven. Na Východě je hodně místa.

Heydrich své tvrzení ještě upřesnil: Ti, kteří nejsou ještě způsobilí k poněmčení, se odešlou snad po dalším otevřeném prostoru kolem Ledového moře, v němž budou v budoucnu koncentrační tábory ideální domovinou... Uprostřed zůstává střední vrstva, kterou musím přesně přezkoušet. V této vrstvě jsou dobře smýšlející lidé špatné rasy a špatně smýšlející lidé dobré rasy. U těch dobře smýšlejících špatné rasy se to asi musí udělat tak, že je nasadíme do práce někde v říši či jinde a budeme se starat o to, aby už neměli děti, protože je nechceme v tomto prostoru dále rozvíjet... Pak zůstávají špatně smýšlející lidé dobré rasy. Ti jsou nejnebezpečnější... poněmčit je a převychovat jejich smýšlení nebo, když to nepůjde, postavit je nakonec ke zdi...

2

Vyhledej v Listině základních práv a svobod článek týkající se ras.

Co říká článek o národních či etnických menšinách?

Jaký je odborný název pro „budeme se starat o to, aby už neměli děti“? Najdi na internetu, která světová země toto provádí u jedné z etnických skupin.

3

1. Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora SS obergruppenführera Heydricha. Na dopadení pachatelů se vypisuje odměna 10 milionů K. Každý, kdo pachatele přechovává nebo jim poskytuje pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě anebo o jejich pobytu a neoznámí to, bude zastřelen s celou svou rodinou.

2. Nad okresem oberlandratu v Praze se vyhláší oznámením této zprávy v rozhlase civilní výjimečný stav. Nařizují se tato opatření:

a) zákaz vycházet z domů pro veškeré civilní obyvatelstvo od 27. května 21. hodiny až do 28. května 6. hodiny;

b) na tutéž dobu se uzavírají veškeré hostince, biografy, divadla a veřejné zábavní podniky a zastavuje se veškerá veřejná doprava;

c) kdo se přes tento zákaz v uvedené době objeví na ulici, bude zastřelen, nezůstane-li stát na první výzvu;

d) další opatření jsou vyhrazena a v případě potřeby budou oznámena rozhlasem.

Praha 27. května 1942

Vyšší vedoucí SS a policie

U říšského protektora v Čechách a na Moravě

K.H.Frank

Vyhledej v Listině základních práv a svobod článek týkající se pohybu osob.

Co říká článek o občanech a vyhoštění ze země?

4.3 PRACOVNÍ LISTY S METODIKOU

Tato část se bude věnovat využití literatury faktu v hodinách českého jazyka a literatury a také v hodině dějepisu. Tyto předměty jsou zvoleny proto, že tyto předměty tvoří moji aprobaci. Aplikovaná část bude tvořena metodikou pro učitele a následně samotným pracovním listem.

4.3.1 METODIKA PRO PRACOVNÍ LIST NA HODINU ČESKÉHO JAZYKU

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ – 9. třída / 4. ročník SŠ

Předmět: Český jazyk a literatura

Fáze vyučovacího procesu: fixace

Edukační cíl:

- Žák rozpozná funkční styl úryvku a poté funkční styl charakterizuje.
- Žák rozpozná nespisovná slova a vymyslí spisovný tvar slova.
- Žák z textu vybere větné ekvivalenty a uvede další příklady.

Didaktické prostředky: pracovní list, slovník synonym/mobilní telefon s přístupem k internetu, psací potřeby

Doporučená forma: samostatná práce, práce ve dvojicích

Mezipředmětové vztahy: dějepis

Popis aktivity:

Pracovní list začíná úryvkem z knihy Atentát na Reinharda Heydricha. Na text navazují úkoly, které vycházejí právě z daného úryvku. Úkoly jsou koncipovány od obecných informací ke konkrétním. Žák nejdříve rozpozná funkční styl, který poté charakterizuje. Následně přepíše nespisovné tvary slov do jejich spisovné podoby. Žák dále vymyslí synonyma k opakujícím se slovům, která se v textu objevují. Dále žák bude mít za úkol rozpoznat fialově zbarvená slova, která představují přísloví. Tato slova tedy nejprve rozpozná a následně vymyslí další příklady. Poslední úkol je přepsání textu do jiného žánru, konkrétně do zprávy. Žák se vcítí do situace

protektorátního novináře a napíše zprávu do novin, která obsahuje náležitosti, které ke zprávě patří.

..

Deset hodin dvacet devět minut.

Kubiš se dívá směrem k Valčíkovi a – najednou jím proběhne jiskra. Ano, Valčík se odlepil od zdi a v ruce mu zablýsklo zrcátko. Kubiš cítí, jak mu začíná tlouci srdce. Ne, zachovat klid. Obrací se na Gabčíka i Opálku a vyhrkne: - Jede.

Gabčík se usměje, trochu křečovitě, pohlédne na plášť, všechno je v pořádku, pak si vzpomněl na maličkost, má přece vypůjčenou čepici, strčil ji do tašky, to je škoda, chtěl ji mít na hlavě, aby neviděli, jaké má vlasy. Teď už je pozdě. Kubiš se staví k sloupu elektrického vedení, ano, v tuhle chvíli se objevuje v zatáčce auto...Kubiš napíná zrak a pak si uvědomuje: vůz nemá doprovod, jede sám, jede sám!

Gabčík se dívá a pokývne hlavou. Jemu je to v tuhle chvíli už jedno. Zapomněl na strach a na všechny hodiny, které předcházely. Ví jen jedno: jede.

Konečně jede.

Od mostu z druhé strany hrkotá tramvaj. Je to smůla? Stanice je přece naproti, bude tu spousta lidí...

Teď už nelze uvažovat. Opálka přebíhá na opačnou stranu silnice, Kubiš je opřen o sloup, je deset hodin třicet, blíží se velký mercedes a v něm...

Vedle šoféra Heydrich. Pánovitý Heydrich s nehybným obličejem a rybíma očima.

V tu chvíli skočí do jízdni dráhy Gabčík, odhodí plášť, v ruce automatickou pistolí, zamíří, přesně zamíří a dívá se na rybí oči a je klidný, jistý, snad je to pouhá vteřina, která trvá věčnost.

Atentát!

Auto už je dva tři kroky před Gabčíkem – šofér civí na automat, jako by těžko chápal, co se v příštím okamžiku stane, svírá zoufale volant, není kam utéci – a v tom momentě stiskne Gabčík spoušť.

Ticho.

Mercedes se šine dál, Heydrich sahá k pasu pro pistoli, bledý, oči upřené na toho člověka, který jako by stuhl, udiveně stojí v jízdni dráze a v rukou drží automat, jenž selhal; Kubiš, teď je řada na něm.

Je to jako blesk: po paměti sáhne do aktovky, v dlani cítí známý tvar, prstem odjistí, pustí tašku se zbývající bombou na zem – a hodí.

Malý předmět proráží vzduch jako pták, Gabčík se budí ze svého ustrnutí, odhazuje nepotřebnou zbraň a dává se na útěk. Kubiš se dívá proti modré obloze, ano, bomba letí, je to jen okamžik a auto se šine stále dál, už je deset patnáct kroků vzdáleno a Heydrich vstává ze sedla a něco křičí na Kleina a slunce svítí a lidé ještě nic nevědí.

Je deset třicet jedna. Předmět dopadl. Výbuch.

Právě byl spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

1. Urči postupy, které jsou v úryvku uplatněny.

2. Přepiš potržená slova do spisovného jazyka.

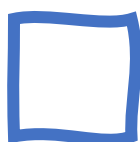
3. Vytvoř synonymum k červeně zbarveným slovům.

4. Urči fialová slova a vymysli další příklad.

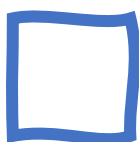
5. Urči zeleně zbarvené věty.

6. Vyber jednu ze tří hudebních ukázek, která se podle tebe hodí nejvíce k úryvku.

1

2

3

4.3.2 METODIKA PRO PRACOVNÍ LIST NA HODINU DĚJEPISU

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ – 9. třída / 1., 2, 3. ročník SŠ (záleží na vzdělávacím programu)

Předmět: Dějepis

Fáze vyučovacího procesu: expozice

Edukační cíl:

- Žák analyzuje text a určí jeho správnost.
- Žák argumentuje nad jednotlivými výroky.
- Žák aplikuje znalosti z minulé hodiny.

Didaktické prostředky: mobilní telefon, pracovní list, psací potřeby

Doporučená forma: samostatná práce, práce ve dvojicích

Mezipředmětové vztahy: český jazyk

Popis aktivity: Pracovní list je tvořen úryvky, které si žáci nejprve přečtou. Po přečtení následují úkoly věnující se textům. Žáci nejprve budou potvrzovat či vyvracet určitá tvrzení, která vyplývají z textu. Následně budou určovat, co mají dané osoby společného. Jako poslední úkol žáky čeká ověřování faktů. Jelikož se jedná o úryvky z literatury faktu, žáci mohou ověřovat pomocí internetu či odborných publikací.

1. Růst organizovaného odbojového hnutí nacisty silně znepokojil. Nacistické úřady se dokonce obávaly, že v protektorátě dojde k ozbrojenému povstání. Proto se Hitler rozhodl k ostrému zásahu. 27. září 1941 jmenoval zastupujícím říšským protektorem generála policie a SS Reinharda Heydricha, který po svém příchodu rozpoutal bezpříkladný teror...

2. Pak seskočili lidé ze Silver A – Bartoš, Valčík a Potůček, dále Silver B – Zemek a Škacha, a současně Antropoid, to byl Kubiš a Gabčík. Všechny vysadili z jednoho letadla 29. prosince 1941.

3. Takový nádherný květnový den. V tom okamžiku uvidí Klein na pravém chodníku nějaké mužské, ten jeden z ničehonic přebíhá vozovku, sakra, uletí Kleinovi, taky si mohl vzpomenout dřív, přišlápně brzdu, zapíská to, Heydrich se nevlídně podívá, jenže v tu chvíli se stalo něco, s čím nikdo z nich nepočítal.

Z chodníku skočí náhle chlap, auto už je v zatáčce, skoro pár metrů za ní, muž odhazuje balónový plášť, Heydrich cítí, jak mu tělem proběhlo zamrazení, ten člověk má v ruce automat, Klein sevře pevněji volant, kdyby mu tak někdo řekl, co má teď udělat, šlápnout na brzdu nebo vrazit do chlapa? Je to setina vteřiny, Klein strhává auto k chodníku, muž pečlivě míří a vybírá cíl, Heydrich ví, ano, ví docela jistě, že mu ta hlaveň míří na prsa.

Atentát?

Bez voní, Klein pitomě pootevřel ústa, je deset hodin třicet jedna, možná deset hodin třicet dva, kdopak teď myslí na minuty, vteřina znamená život, a ta hlaveň míří přímo na prsa!

Gabčík stiskl spoušť.

4. Nacisté se probrali z překvapení a začali jednat. Ve 12.15 telefonuje K. H. Frank zprávu o atentátu Hitlerovi. Ten se rozčílil, že Heydrich jel bez doprovodu. Současně nařídil, aby prozatímně vedl Frank agendu říšského protektora.

5. Na Pražský hrad zatím nastoupil Kurt Daluge, pověřený vedením protektorátních věcí. Vycházejí další vyhlášky, jsou už první desítky mrtvých, rozbíhá se pátrání.

6. Taková tedy panovala situace koncem května 1942. Heydrich umíral na Bulovce a gestapo mělo stopy, které k ničemu nevedly. Těžko mohl někdo předpokládat, že podle aktovky vyspravené černou nití může být odhalen pachatel.

8. Začátkem září-přesně řečeno ve čtvrtek 3. 9. 1942- se konal i soud nad kaplanem dr. Vladimírem Petřkem... Další popravy. Byla to šílená msta.

7. „Tři mušketýři“. To byl Morávek, Mašín a Balabán. Gestapáci je honili a ne a ne je chytnout.

9. „Dne 18. června 1942 byla o 4.15 hodině proti kostelu podniknuta akce vedoucí úřadovny státní policie v Praze v úmyslu prohledati jeho katakomby... Všech 18 osob, mezi nimi i dva parašutisté, kteří znali zastřelené z dřívějšího společného života, poznali pachatele ihned a bez obtíží.

10..Je 24. říjen 1942. Teď ještě máme po boku všechny ty Valčíky, Kubiše, Moravce, Khodly, Svatoše, ale za okamžik dochází k rozdělení: naše skupina je postavena zvlášť

. Odpoledne se z vysokého komína nad zděnou sousední budovou valil hustý kouř a chvílemi vyšlehly i plameny. Krematorium.

1. POTVRĎ NEBO VYVRAŤ TVRZENÍ:

Reinhard Heydrich byl jmenován říšským protektorem 27. září 1941.	Ano	Ne
Všechny tři skupiny byly vysazeny ve stejný den.	Ano	Ne
Valčík stiskl spoušť.	Ano	Ne
Zprávu o atentátu předal Hitlerovi Heinrich Himmler.	Ano	Ne
Po nástupu Kurta Daluegeho bylo pátrání ukončeno.	Ano	Ne
Na konci května Heydrich umírá na Bulovce.	Ano	Ne
Mezi „Tři mušketýry“ patřil Morávek, Balabán a Bažín.	Ano	Ne
Soud s dr. Petřkem se konal na začátku září 1942.	Ano	Ne
Akce proti kostelu byla podniknuta 18. června 1941 v 4:30 hodin	Ano	Ne
Rodiny parašutistů a další byly popraveny 24. 10. 1942.	Ano	Ne

2. POJMENUJ, CO MAJÍ SPOLEČNÉHO.

1. Reinhard Heydrich
 2. Kurt Daluege
-

1. Morávek
 2. Balabán
 3. Mašín
-

1. Heydrich
 2. Kubiš
 3. Gabčík
-

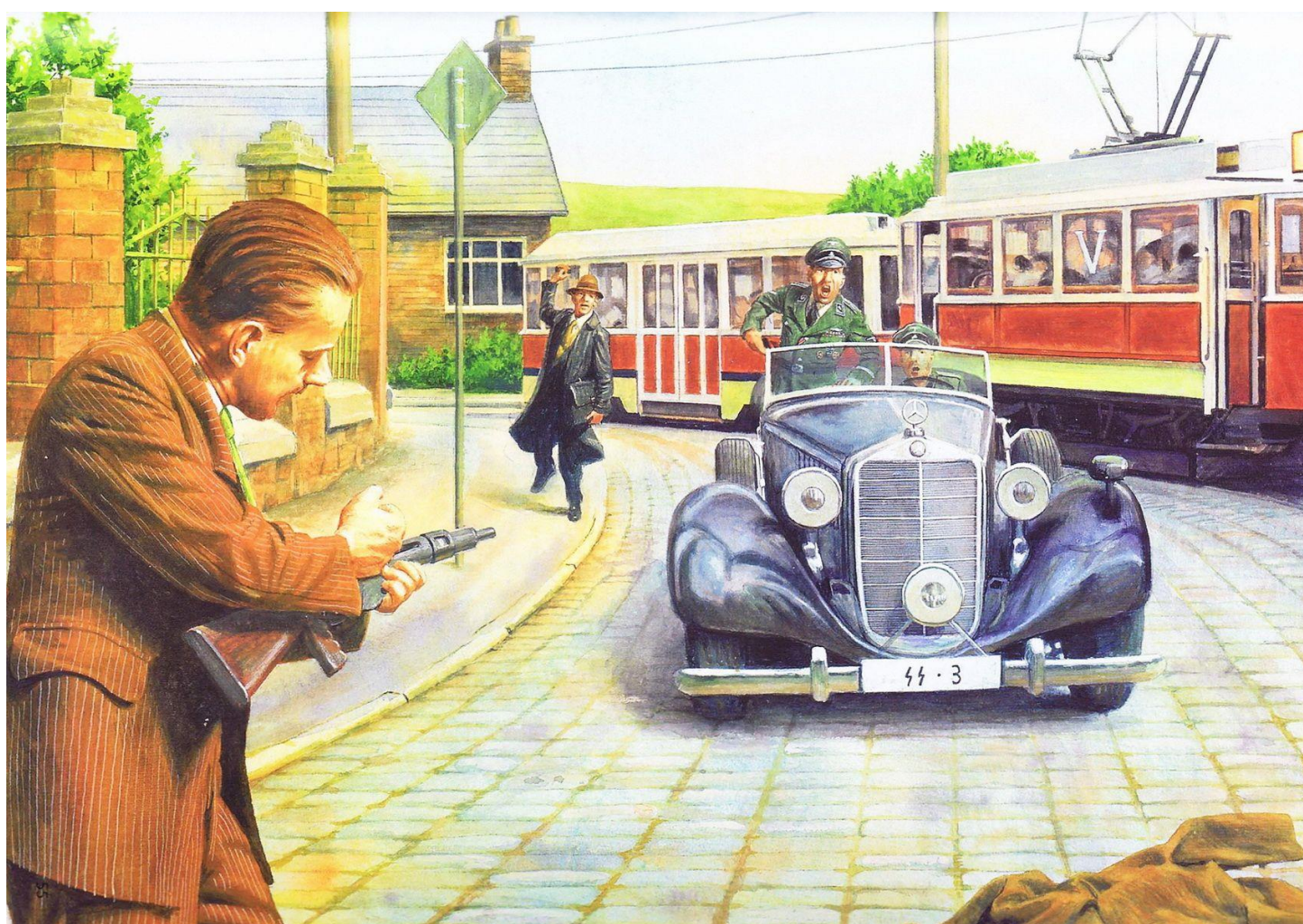
3. OZNAČTE 4 HISTORICKÁ FAKTA Z TEXTU A OVĚŘTE JEJICH SPRÁVNOST.

1.

2.

3.

4.

5 ZÁVĚR

Tato diplomová práce si v úvodu kladla za cíl představit literaturu faktu a přiblížit ji žákům ve škole. Myslím, že tyto cíle byly naplněny.

Na začátku práce jsem charakterizovala literaturu faktu a představila její metody a formy, které autoři používají. Historie literatury faktu je nesmírně zajímavé téma, které by jistě stálo za několik dalších zpracování.

Stěžejní část práce je věnována polemice mezi autorem literatury faktu Miroslavem Ivanovem a jedním z protagonistů Ladislavem Vaňkem. Ta přerostla ve spor, když si manželé Vaňkovi najali právníka, aby je zastupoval v žalobě podané právě na Ivanova. Hlavním pramenem ke zpracování praktické části bylo Memorandum Miroslava Ivanova, které vyšlo v periodiku Kmen. Tento zdroj nebylo těžké najít, jelikož Kmen i část ostatních periodik z minulého století jsou volně přístupny na internetu. O něco složitější bylo dohledat Antimemorandum Ladislava Vaňka. Sekundární zdroje uvádí, že bylo publikováno v časopisu Signál roku 1988 v číslech 49 a 50. Když si ale člověk půjčí tato dvě čísla, zjistí, že i časopis ministerstva vnitra není tak precizní, jak by měl být. V této části mé práce je představen atentát tak, jak je na něj nahlíženo v odborné literatuře. Ani zde nebylo nijak složité se k potřebným materiálům dostat. Jako primární zdroj jsem zvolila knihu *Smrt boha smrti* od J. Andrejse, který byl první, kdo atentát na Heydricha popsal. Musím říct, že publikace je velice přínosná a mělo by se jí věnovat více pozornosti, stejně tak jejímu autorovi.

Poslední část je věnována aplikacím do hodin českého jazyka a literatury a také dějepisu. Na závěr je zde také představen návrh uplatnění literatury faktu v hodinách občanské výchovy, který je opřen o průřezové téma *Výchova demokratického občana*. Ten má za cíl ukázat nedemokratické právní prvky, které bude žák následně srovnávat s aktuálně účinnou Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod.

Tato diplomová práce shrnula všechny poznatky o literatuře faktu, ukázala období heydrichiády z pohledu odborníků, ale i lidí, kteří v té době žili a snažili se svoje vzpomínky zachytit pomocí literatury.

Práce by se jistě dala rozšířit o další didaktické aplikace. Tato kniha není jediná z Ivanovova repertoáru, která by byla použitelná ke zpracování odborné práce. Ke starším českým dějinám by byla vhodná publikace *Vražda Václava knížete českého*. Tyto aplikace

jsou zvoleny pro střední školy, rozšířená verze by mohla obsahovat úkoly například pro 2. stupeň základních škol. Dokážu si však také představit implementaci některých prvků i do vlastivědy na prvním stupni základních škol.

6 RESUMÉ

Tato diplomová práce se věnovala literatuře faktu. V této práci byl představen teoretický základ, na kterém literatura faktu stojí. Hlavním těžištěm této práce je poté praktická část, ve které je nejdříve nastíněn atentát na Reinharda Heydricha. Následuje hlavním hřeb práce, a to Memorandum a Antimemorandum. Tyto dva spisy ukazují, jak každý události vnímá jinak a jak moc záleží na morální stránce člověka, zvláště v tak těžkém období, jako byla druhá světová válka. Poslední část je pak tvořena pracovními listy s ukázkami z literatury faktu. Tyto listy žákům představí atentát trochu jinak než odborná literatura.

This thesis is focused on the nonfiction literature, specifically exploring the theoretical foundation underlying this genre. The main emphasis of this work lies in its practical component, which begins with an overview of the assassination of Reinhard Heydrich. This is followed by the core principles of the thesis, namely the Memorandum and the Antimemorandum. These two documents demonstrate how individuals perceive events individually and highlight the importance of one's moral perspective, particularly during challenging periods such as World War II. The final section displays worksheets featuring excerpts from nonfiction literature. These worksheets offer students an alternative perspective on the assassination beyond academic literature.

7 ZDROJE

7.1 PUBLIKACE

ANDREJS, Jaroslav. *SMRT BOHA SMRTI*. Brno: JOTA, 1997.

FRANK, Karl Hermann. *Zpověď: podle vlastních výpovědí v době vazby u Krajského soudu trestního v Praze na Pankráci*. Vydání první (v nakl. T & M). Praha: Toužimský & Moravec, 2016. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-172-7.

GALÍK, Josef. *Česká literatura po roce 1945 Část 2., 1969-1983*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1985

HALADA, Jan a Jozef LEIKERT, ed. *Slovník klubů českých a slovenských autorů literatury faktu*. 3., dopl. a upr. vyd. Praha: Vydavatelství 999, 2003. ISBN 80-86391-10-8.

HALADA, Jan, ed. *Žánry a průniky literatury faktu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4128-7.

IVANOV, Miroslav. *Nepravděpodobné příběhy, aneb, Jak jsem dělal literaturu faktu*. V Hradci Králové: Kruh, 1990. ISBN 80-7031-300-5.

JINDRA, Miroslav. Půl století žánru nonfiction-fiction: O proměnách literárního hledání skutečnosti. *Host: měsíčník pro literaturu a čtenáře*. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu Host, 2016, **XXXII**(4), 37-41. ISSN 1211-9938.

KÁŇOVÁ, Milena. *Výběrový přehled publikační činnosti zasloužilého umělce PhDr. Miroslava Ivanova a statí o něm i jeho díle*. Slavkov u Brna: Hist. muzeum, 1989, ISBN 80-85017-00-8.

KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953. ISBN 978-80-200-2869-3.

LOUČ, Michal. *Ďáblický hřbitov Místo paměti druhého a třetího odboje*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2021, ISBN 978-80-88292-96-8.

PANNWITZ, Heinz. *Pannwitzova zpráva o atentátu na Heydricha*. Praha: BVD, 2011. ISBN 978-80-87090-48-0.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.

PYTLÍK, Radko. *O literatuře faktu*. Praha: Československý spisovatel, 1987.

VANĚK, Miroslav, Pavel MŮCKE a Hana PELIKÁNOVÁ. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

VANĚK, Ladislav. *ANTIMEMORANDUM*. Signál. Praha: ministerstvo vnitra, XXIII, Č. 49, str. s. 28–29, č. 50, str. 28-29.

IVANOV, Miroslav. *Historie skoro detektivní*. Praha: Mladá fronta, 1961, ISBN 63/VIII-5., 273.

SOBKOVÁ, Helena. *Tajemství Barunky Panklové: nové úvahy o narození a původu Boženy Němcové*. 2. vyd. Praha: Horizont, 1992. ISBN 80-7012-060-6.

IVANOV, Miroslav. *Zahrada života paní Betty (později Boženy N.)*. Praha: Panorama, 1992. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-242-2.

7.2 Internetové zdroje:

Atentát na Reinharda Heydricha. In: Databazeknih.cz [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Atentát na Reinharda Heydricha - všechna vydání | Databáze knih \(databazeknih.cz\)](#)

IVANOV, Miroslav. *Memorandum (2)* [online]. [cit. 23-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/27/12.png>

IVANOV, Miroslav. *Memorandum (3)* [online]. [cit. 23-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/28/12.png>

IVANOV, Miroslav. *Memorandum (4)* [online]. [cit. 23-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/29/12.png>

IVANOV, Miroslav. *Memorandum (5)* [online]. [cit. 23-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/30/12.png>

IVANOV, Miroslav. *Memorandum* [online]. [cit. 23-06-22]. Dostupný na WWW: <https://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Kmen/1987/26/12.png>

Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové. In: Databazeknih.cz [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové - všechna vydání | Databáze knih \(databazeknih.cz\)](https://databazeknih.cz/)

LUKAVEC, Jan. *Česká scéna non-fiction knih: kondice, slabiny, výhledy* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-scena-non-fiction-knih-kondice-slabiny-vyhledy/>

LUKAVEC, Jan. *Vrcholy české non-fiction 2007-2017* [online]. [cit. 2023-06-12]. Dostupný na WWW: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/vrcholy-ceske-non-fiction-2007-2017/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 23–41 – M/01 Strojírenství* [online]. [cit. 23-06-18]. Dostupný na WWW: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/obory-l-a-m/23-strojirenstvi-a-strojirenska-vyroba/>

Miroslav Ivanov. In: SLOVNÍK české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: [Slovník české literatury \(slovníkceskeliteratury.cz\)](https://slovníkceskeliteratury.cz/)

STEHLÍK, Eduard. *Naši (anti)hrdinové očima Eduarda Stehlika: Viliam Gerik* [online]. [cit. 23-06-19]. Dostupný na WWW: <https://www.konzervativninoviny.cz/nasi-antihrdinove-ocima-eduarda-stehlika-viliam-gerik/?cn-reloaded=1>

Text RVP ZV s odkazy a poznámkami [online]. [cit. 23-06-23]. Dostupný na WWW: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

Datum narození a původ Boženy Němcové ve světle její korespondence [online]. [cit. 23-06-23]. Dostupný na WWW: <https://www.muzeumbn.cz/bozena-nemcova/puvod/>

CENA MIROSLAVA IVANOVA ZA LITERATURU FAKTU [online]. [cit. 23-06-23]. Dostupný na WWW: <https://www.klubliteraturyfaktu.cz/cena-miroslava-ivanova-za-literaturu-faktu/>